

חוברת

דף השבוע

מסכת נדרים חוברת יב

דף מ"ח

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

ויש בה חמשה חלקים:

- א **עזר ללימוד הר"ן** - להדגיש החלק שבדברי הר"ן שהם פירוש על הגמ'.
- ב **קושיות פשוטות** - ליישב קושיות פשוטות אשר יתקשה בהם הלומד.
- ג **עומק הדף** - להעמיק קצת בגמ' ובפירוש הר"ן על פי גדולי המפרשים.
- ד **הלכות הדף** - נידונים חשובים בהלכה היוצאים מלימוד הגמ'.
- ה **סוגיית הדף** - בכל דף נערכה סוגיא שלימה אחת עם העתקת מראי מקומות.

אין צריך לקנות. דאלים כחו ולם כלומר שאם הקדישה בעודה בידו שיאכל אביו: **אמאי מיתסר.**

סיכום על החלקים שבר"ן שהם פלפול ולא פירוש:

דף מו.

ד"ה ושניהם

הר"ן הקשה, הא מבואר בגמ' ב"ב (נז:) דשותפין אינם מקפידים זה על זה שלא להעמיד ריחים וכדומה, עיי"ש בר"ן מה שתירץ.

ד"ה היה אחד מהן

הר"ן הקשה, מה הוא החידוש בציור זה, הא פשיטא שגם בזה נחלקו ראב"י ורבנן, עיי"ש מה שתירץ.

ד"ה היה אחד מן השוק

הר"ן ביאר החידוש בציור זה, עיי"ש. ועוד הביא הר"ן שנחלקו הראשונים אם לפי ראב"י מותר לא' מן השוק ליכנס בכל אופן או רק לצורך השותף וכדומה, עיי"ש.

ד"ה אי אמרת

הר"ן העיר, דמבואר בגמ' דכופין רק המודר ולא המדיר, והקשה, מנא ידע הגמ' דבר זה, עיי"ש מה שתירץ, ואולם הביא בשם הרמב"ם דכופין גם המדיר, ותמה עליו הר"ן מסוגיית הגמ', עיי"ש.

דף מו:

ד"ה אבל יש בה דין חלוקה

הר"ן הביא מחלוקת הראשונים לענין חצר שיש בה דין חלוקה, שמבואר בגמ' שלכו"ע אסור לכל א' ליכנס, אם זהו דוקא קודם חלוקה או אף לאחר חלוקה, עיי"ש.

ד"ה ואם אין לו בהם תפיסת יד

הר"ן הביא בשם הרשב"א, דהא דמבואר בגמ' שאם אין לו בהם תפיסת יד מותר, היינו רק אם מושכרין קודם הנדר, אבל אם השכירן לאחר מכן אסור, עיי"ש הטעם.

ד"ה היכי דמי דשרי

הר"ן הקשה, למה מותר בכה"ג, הא מ"מ גוף המרחץ שייך למשכיר, ומאי שנא מהא דמבואר בגמ' ערכין (כא.) שהמשכיר בית לחבירו והקדישו אסור לשוכר ליכנס בו, עיי"ש שהביא הרבה מהלכים ליישב קושיא זו.

מז.

ד"ה קונם לבית זה שאני נכנס

הר"ן הביא בשם הירושלמי שלשון 'בית זה' משמע רק אותו בית עצמו, ואם נפל וחזר ובנאו אין זה בכלל הלשון, אפילו אם בנאו במקום הבית הראשון, עיי"ש.

ד"ה בעי אבימי

הר"ן הקשה סתירה בין הגמ' בסוגיין לבין הגמ' לעיל (מב:) דדחה 'שאני התם דאמר בחייו ובמותו', עיי"ש.

ד"ה והוי יודע

הר"ן חידש, דלשון 'אם מת לא יירשנו' לאו דוקא, שבאמת בנו יורשו, אלא שאסור לבן ליהנות מן הנכסים, עיי"ש הנפק"מ בזה לדינא.

ד"ה בעי רמי בר אבא

הר"ן האריך לבאר, שספיקת רמי בר אבא אינה דוקא לגבי קונמות, אלא

הוא נידון גדול בכל איסורי הנאה, אם תקנו חז"ל לאסור חילופיהן על המחליף, עיי"ש.

מז:

ד"ה מאי טעמא

הר"ן הביא עוד מהלך לפרש קושיית הגמ', עיי"ש.

ד"ה ולענין הלכה

הר"ן מסיק לדינא, שמספק יש להקל בחילופיהן, דספק דרבנן לקולא, אולם הביא שהרמב"ם החמיר מספק.

מח.

ד"ה ולא דברו בנשיא

הר"ן הקשה, לפי רבנן מאי קמ"ל מתני' בציור השני, עיי"ש מה שתירץ. עוד כתב הר"ן, דמתני' דאסר בדבר של אותה העיר ע"כ לא ס"ל כר"א בן יעקב בריש פרקין, ותמה על הרמב"ם שפסק כמו מתני' וגם כמו ראב"י.

ד"ה המודר הנאה מחבירו

הר"ן הקשה, שכבר מובא דין זה במשנה לעיל (מג.), עיי"ש מה שתירץ.

ד"ה כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת

הר"ן הקשה, מאי שנא ממתנה על מנת להחזיר, דלא מהני לקדש אשה, ואעפ"כ שמה מתנה, עיי"ש מה שתירץ.

ד"ה לישנא אחרינא

הר"ן הביא שנחלקו הראשונים אם צריך לומר 'יבא אבא ויאכל' בשעת המתנה או דמהני אף אם אמר כן אח"כ.

מח:

ד"ה אמרו ליה

הר"ן הקשה, אף אם נדר האב לאסור בנו ליהנות מנכסיו, מ"מ למה לא יקנה הבן הנכסים כדי להורישם לבניו, עיי"ש מה שתירץ.

ד"ה וההוא שעתא

הר"ן ביאר יסוד מחלוקת ר' אשי ור' נחמן אם הקנאת האב מהני כשנעשה הבן צורבא מרבנן לאחר שכבר כלתה הקנין. ונחלקו הר"ן והרשב"א לגבי קנין שטר, אם נחשב כלתה הקנין לאחר מיתת האב, עיי"ש.

ד"ה זמנין

הר"ן הקשה, היאך אפשר לומר שסעודתו מוכיח הוא הוכחה גדולה יותר ממה שאמר האב להדיא שנותן נכסיו לבניו רק כדי להורישם לבניו, בניו, עיי"ש מה שתירץ.

דף מט.

ד"ה ולענין הלכה

הר"ן מסיק לדינא כשיטת ר' נחמן לגבי קנין סודר, דצריך להחזיר הסודר, והוכיח מגמ' קידושין (ו:) דגם ר' אשי עצמו מודה לזה, וכוונתו בסוגיין היא רק לדיחויו בעלמא.

ד"ה ואעפ"ש אין ראיה לדבר

הר"ן הביא בשם הירושלמי, דר' יאשיה סובר בנדרים הולכים אחר לשון התורה, ודלא כמו הגמ' בסוגיין דגם ר' יאשיה סובר בנדרים הולכים אחר לשון בני אדם.

דף מח

תוכן

- א. למה לא אמרי' מצות לאו ליהנות ניתנו גבי לימוד התורה
- ב. תירוצו של רעק"א לקושיית הר"ן
- ג. ב' מהלכים בדין קני על מנת להקנות
- ד. ביאור ראיית הר"ן דסודרא קני על מנת להקנות הוא

(א) למה לא אמרי' מצות לאו ליהנות ניתנו גבי לימוד התורה

א. משנה

מבואר במשנה, שמי שנאסר ליהנות מחבירו אסור 'בדבר של אותה העיר', משום שכל אנשי העיר הם שותפין בדברים אלו. ומפרטת המשנה כמה דברים שהם בכלל 'דבר של אותה העיר', כגון מרחצאות ובתי כנסיות וכדומה, ואחד מן הדברים הוא 'ספרים'.

ב. מחלוקת הראשונים

נחלקו הראשונים בפירוש 'ספרים'. הר"ן (ד"ה והתיבה) פירש, דהיינו ספרים שקורין בהן, דהיינו ספרי תורה שקורין בהן בשעת קריאת התורה. אולם הרא"ש (ד"ה והספרים) והתוס' (ד"ה והספרים) פירשו, דהיינו ספרי לימוד, שאנשי העיר קונים אותם כדי ללמוד בהם.

ג. קושיא מפורסמת

בח' רבינו אברהם מן ההר (ד"ה ספרים) הקשה קושיא מפורסמת, למה אסור ללמוד או לקרות בספרים משום איסור נדר, הלא מצות לאו ליהנות ניתנו, ולא נחשב הנאה כלל. [ועי' בקצוה"ח (סי' עב ס"ק לד), ובנתיח"מ (שם ס"ק יז) ובמשובב נתיבות (שם) שהאריכו לדון אם הכלל של מצות

לאו ליהנות ניתנו שייך לגבי לימוד התורה].

ד. יסודו הגדול של ר' אברהם מן ההר

ר' אברהם מן ההר (שם) תירץ עפ"י יסוד גדול, שהכלל של מצות לאו ליהנות ניתנו שייך דוקא בשאר מצות, אבל לא לגבי מצות לימוד התורה, משום דנכלל בעיקר מצות לימוד התורה ליהנות ולהתענג בלימוד התורה. [וע"ע בט"ז (יו"ד סי' רכא ס"ק מג) שכתב גם כן דגבי לימוד התורה לא אמרי' מצות לאו ליהנות ניתנו, אך מטעם אחר, עיי"ש].

ה. דברים המפורסמים של האגלי טל

עיקר יסוד הנ"ל מובא באגלי טל בהקדמתו, שכתב, שיש אנשים שטועים וחושבים שמי שמתענג בלימוד התורה לא נחשב לימודו לשמה כל כך, וכתב על זה וז"ל, 'באמת זה טעות מפורסם, ואדרבה, כי זה היא עיקר מצות לימוד התורה, להיות שש ושמש ומתענג בלימודו, ואז דברי תורה נבלעין בדמו, ומאחר שנהנה מדברי התורה הוא נעשה דבוק לתורה', עכ"ל.

(ב) תירוצו של רעק"א לקושיית הר"ן

ג. תירוצו של הר"ן

הר"ן (שם) תירץ, שבאמת אין כוונת המשנה לומר שיש כלל גדול בדיני מתנה, שרק מתנה כזו שמהני לקדש בה אשה שמה מתנה, אלא כוונת המשנה היא, שמתנה כעין המעשה דבית חורון, אינה מתנה כלל, אלא הערמה בעלמא היא, וראיה לזה, דפשיטא שהמקדש אשה במתנה כזאת אינה מקודשת, שאינה מתנה כלל אלא הערמה בעלמא.

ד. תירוצו של רעק"א

בשו"ת חת"ס (חו"מ סי' קלא) הביא בשם חמיו הגרעק"א ליישב באופן אחר, שבאמת יש כלל גדול שמתנה שא"א לקדש בה אשה אינה מתנה, אלא שזהו רק כשא"א לקדש בה אשה משום שיש חיסרון בגוף המתנה, כמו במתנת בית חורון שיש שיויר בגוף המתנה, משא"כ במתנה ע"מ להחזיר, דליכא שיויר בגוף המתנה, אלא שיש תנאי צדדי שצריך להחזיר המתנה.

א. משנה

מובא במשנה מעשה דבית חורון, שאב אחד מדיר הנאה מבנו, והבן נתן נכסיו במתנה לחבירו כדי שיוכל אביו ליהנות מהם, אך אמר הבן, שאין חבירו זוכה בנכסים עד כדי כך שיוכל להקדישם, שהרי לא נתנם לו אלא כדי שיהנה אביו מהם, וע"ז אמרו חכמים כלל גדול, 'כל מתנה שאינה שאם הקדישה תהא מקודשת, אינה מתנה'.

ב. קושיית הר"ן

הר"ן (ד"ה כל מתנה) הקשה על הכלל המובא במשנה, מהא דמבואר בגמ' ב"ב (קלז:) שהמקדש אשה במתנה על מנת להחזיר אינה מקודשת, והקשה הר"ן, א"כ מדוע נקטינן שמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה. וכן הקשו התוס' בב"ב (קלד. ד"ה כל), והתוס' בסוכה (מא: ד"ה הילך), ועוד הרבה ראשונים.

ה. שיטת החת"ס

ראויה לקדש אשה. אמנם כתב, שלגבי גיטין אינו כן, דגבי גט צריך להיות גט גמור דליכא בו שיוור, כמבואר בגמ' גיטין (פג.) משום דגבי גט בעינן כריתות גמורה, משא"כ גבי מתנה דלא בעינן מתנה גמורה, עיי"ש.

אולם החת"ס (שם) כתב לחלוק על זה, ומסיק, שאף באופן שיש בה שיוור בגוף המתנה שמה מתנה, וליכא כלל גדול שכל מתנה צריכה להיות

ג. ב' מהלכים בדין קני על מנת להקנות

המתנה, שנקנה למקבל רק לענין זה שיוכל להקנותה לאדם אחר, או שהמתנה מצד עצמה היא מתנה גמורה, אלא שיש תנאי צדדי שצריך להקנותה לאדם אחר.

ד. מחלוקת הראשונים

בספר הפלאות נדרים (שם) כתב, דכבר נחלקו בזה הראשונים, שמדברי הר"ן הנ"ל בתירוץ משמע שנקט כמו הצד שאינה מתנה גמורה כלל, וזהו יסוד החילוק בין נידון דידן לבין מתנה על מנת להחזיר, ואולם כתב לדייק מדברי הרא"ש בפסקיו (סי' ה), ומדברי הריטב"א (ד"ה ההוא גברא), שהם נקטו כמו הצד השני, דמתנה גמורה היא אלא שיש בה תנאי.

ה. נפק"מ בין הצדדים

וכתב הפלאות נדרים, שיש בזה נפק"מ לדינא, לגבי הנותן מתנה לקטן באופן של 'קני על מנת להקנות', שקטן אינו יכול להקנותה לאדם אחר, ולכן, לפי הצד שיש שיוור בגוף המתנה, גם בכה"ג מהני השיוור, אולם לפי הצד דמתנה גמורה היא אלא שיש בה תנאי, בכה"ג התנאי בטל, כיון שא"א לקטן לקיים התנאי, וממילא יש כאן מתנה גמורה בלא שום תנאי

א. סוגיית הגמ'

הגמ' מביאה מחלוקת אמוראים במי שנותן מתנה באופן של 'קני על מנת להקנות', דפומבדיתאי אמרי 'כל קני על מנת להקנות לא קני', ואולם ר' נחמן פליג על זה וסובר דגם קנין כזה מהני, והיא ראייה לדבריו מהא דקנין סודר מהני, עיי"ש כל הסוגיא.

ב. קושיית הר"ן

הר"ן (ד"ה אמרי פומבדיתאי) הקשה על שיטת הסוברים דקני על מנת להקנות לא קני, דמאי שנא ממתנה על מנת להחזיר דשמה מתנה אע"פ דצריך המקנה לחזור ולהקנותה. ותירץ הר"ן, שיש לחלק בין הציורים, עיי"ש היטב בדבריו. וכתבו האחרונים, שמדברי הר"ן בתירוץ משמע שנקט כצד א' במה שחקרו האחרונים בסוגיין, כמו שיתבאר.

ג. חקירת האחרונים

חקרו כמה אחרונים [הפלאות נדרים (ד"ה ר' נחמן), ברכת שמואל (קידושין סי' ה), הגר"ח טעלזר (מובא בספר זכרון כצאן יוסף, סי' יב)], בעיקר הציור של קני על מנת להקנות, האם איירי באופן שיש שיוור בגוף

ד. ביאור ראיית הר"ן דסודרא קני על מנת להקנות הוא

בקנין חליפין, והעיר הר"ן, אם נימא שהאשה א"צ להחזיר הסודר א"כ למה לא מהני חליפין לקדש אשה, אלא ע"כ צ"ל דס"ל לר' אשי דהאשה צריכה להחזיר הסודר, ולפיכך לא מהני, דנמצא שאינה מקבלת כלום.

ד. קושיית האחרונים

הקשו הרבה אחרונים [נדרים זריזין (ד"ה לא לאתויי), דברי יחזקאל (סי' לט אות ב), קהילות יעקב (קידושין סי' א)], מה היא ראיית הר"ן, הא מטעם אחר לא מהני חליפין לקדש אשה, משום דגנות היא לאשה להתקדש בקנין דמהני אף בפחות משהו פרוטה, וכמבואר בגמ' קידושין (ג:), וא"כ אף אם נימא שא"צ להחזיר הסודר אינה מקודשת בחליפין.

ה. ביאורו של הקהילות יעקב

הקהילות יעקב (שם) ביאר ראיית הר"ן, שאין כוונתו לומר שאם נימא שא"צ להחזיר הסודר א"כ תהא מקודשת בקנין חליפין, אלא כוונתו, שאם נימא שא"צ להחזיר הסודר, א"כ למה לא מהני קנין סודר מדין קנין כסף, שהרי קיבלה סודר, ואם הוא שוה פרוטה למה לא מועיל מצד קנין כסף, ומזה הוכיח הר"ן דע"כ ס"ל לר' אשי דצריכה להחזיר הסודר.

א. סוגיית הגמ'

הגמ' דן לגבי קני על מנת להקנות, אם מועיל או לא, ור' נחמן הביא ראייה דמהני מכל קנין סודר, דהוא באופן של קני על מנת להקנות, דהא צריך להחזיר הסודר, ומ"מ מהני, ואמר לו ר' אשי, 'מאן לימא לן דסודרא אי תפיס ליה לא מיתפיס'. ומבואר דנחלקו ר' נחמן ור' אשי לגבי כל קנין סודר, אם צריך המקבל להחזיר הסודר או לא.

ב. דברי הר"ן

הר"ן (מט. ד"ה ולענין) כתב, שלא נתכוין ר' אשי אלא לדיחויא בעלמא, אבל באמת גם הוא מודה דצריך להחזיר הסודר. והביא ראייה לדבריו מגמ' קידושין (ו:), שמדברי ר' אשי שם מבואר דס"ל שצריך להחזיר הסודר, כמו שיתבאר. [וע"ע ברשב"א (ד"ה ועלנין), וברא"ש (סי' ה), ובריטב"א (ד"ה מסתבר) שכתבו כעין ראיית הר"ן, אך באופן אחר, עיי"ש].

ג. ראיית הר"ן

ראיית הר"ן מגמ' קידושין (ו:), היא, שמסוגיית הגמ' שם מבואר דא"א לקדש אשה על ידי חליפין, דהיינו אם יתן האיש סודר לאשה כדי לקדשה

דף מח

בענין תפילה בבית פרטי

והגם ששני הלכות הנ"ל דומין זה לזה, מ"מ יש ביניהם חילוק לדינא, שבבהכ"נ של אותה העיר, אף אם עבר ואסר, אין איסורו כלום, אכן במי שהשאל ביתו להקהילה, הגם שיש חרם דרבינו גרשום שלא לאסור אדם מלהתפלל שם, אכן עי' בביה"ל (שם ד"ה אינו) שאם עבר ונדר חל נדרו, וז"ל "אי עבר ואסר אסור כו' אלא דאינו רשאי לעשות כן מצד החרם כו', ומה דאיתא בסעיף ט"ו דאם אסר אינו כלום, וגם שם הוא התקנה, אפשר דשם היתה התקנה כן, ומ"מ צ"ע". ועי' במאמר מרדכי (סי' ו) שביאר החילוק, שבביהכ"נ של אותה העיר כולם שותפים בו, וכיון שתקנו שאין לא' לאסור חלקו על חבירו, ממילא כן דעתם של השותפים בזה, משא"כ בבית שלו, שסוף סוף הבעלות הוא שלו, ורק אסור מצד תקנת רבינו גרשום.

ובדין זה דתקנת רבינו גרשום, עי' בביה"ל (שם ד"ה לאסרה) שזהו דווקא אם אין בעיר עוד ביהכ"נ, אכן "אם יש ביהכ"נ אחרת באותה העיר יכול לאסרה, דבשלמא כשאין ביהכ"נ אחרת מה יש לו לאותו יחיד למעבד וישאר בלי תפילה בצבור, והרי זה האוסרו מכשילו ומונעו מתפלת צבור, משא"כ כשיש ביהכ"נ אחרת". והביא דבר זה בשם המר"ש דובאן, וכן הביא רעק"א בהגהות לשו"ע. אכן הביה"ל עצמו מצדד שלפי הטעם שהביא במשנ"ב, משום כיסופא של אותה האיש, אפשר שאפילו כשיש מקום אחרת להתפלל אסור, וז"ל "ולפי מה שכתבנו טעם התקנה במשנ"ב אין דינו מוכרח".

היוצא מזה, שיש מחלוקת בין רעק"א והמשנ"ב אם טעם התקנה הוא משום מניעת תפילה בצבור או מחמת כיסופא. ולכא' לב' טעמים מותר לאסור אשה, שאינה חייבת בתפילה בצבור וגם אין כיסופא. וכן נקט בשבות יעקב (ח"ג סי' נד), שיכול לאסור על אשה שלא תבוא לביתו להתפלל.

המשנה מחלק בין דבר של עולי בבל לבין דבר של אותה העיר, שבדבר של עולי בבל אם ב' אנשים נדרו הנאה זה מזה מותרים ליהנות, אכן בדבר של אותה העיר כמו ביה"כ ותיבה, אסורים ליהנות. והר"ן ביאר טעם האיסור, דהוי כל אחד מאנשי העיר שותף בדברים אלו. ומבואר במשנה, שיכול אדם לאסור על חבירו את חלקו בביה"כ, וממילא אסור לחבירו ליהנות ממנה. ונפסק דין זה בשו"ע (יו"ד סי' רכד סעי' א) וז"ל "הריני עליך חרם ואתה עלי שניהם אסורים ליהנות זה מזה כו', ואסורים בדברים שהם בשותפות לבני אותה העיר כמו בית הכנסת והתיבה והספרים".

אכן עיי"ש בדברי הש"ך (ס"ק א) שנקט שזהו רק מעיקר הדין, אך כבר תקנו בתי הדינים שאין אדם יכול לאסור חלקו מבית הכנסת וספרים על חבירו, וז"ל הש"ך "היינו מדינא אבל מצד התקנה כתב הבית יוסף בשם הארחות חיים שהורו הראב"ד וכל חכמי דורו שאין אדם יכול לאסור חלקו מבית הכנסת ולא מספרים, ואם אסר אין איסורו איסור". וכן באמת נפסק בשו"ע (או"ח סי' קנג סעי' טו) וז"ל "אין אדם יכול לאסור חלקו מבית הכנסת ולא מהספרים ואם אסר אינו כלום". וקצת צ"ע על השו"ע, למה סתם בהלכות נדרים כמו עיקר הדין, ולא הזכיר הוראת הבתי דינים, ואילו בהלכות בית הכנסת פסק כהוראת הבתי דינים. וצ"ע.

יש לעיין במי שהשאל ביתו לקהילה להתפלל שם בקביעות, אם יכול לאסור חבירו מלהיכנס שם להתפלל. דין זה מובא ברמ"א בהל' נדרים (יו"ד שם) ובשו"ע בהל' בית הכנסת (או"ח שם סעי' טז) וז"ל "מי שהשאל ביתו לביהכ"נ ויש לו מריבה עם א' מבני הקהל אינו יכול לאסרה אא"כ יאסרנה לכל הקהל כאחד". ועיי"ש במשנ"ב (ס"ק פח) שדין זה הוא מחרם דרבינו גרשום, וביאר טעם התקנה, "דחששו לבזיון דההוא גברא".

דף מח

בענין אי מתנה צריך שיהא ראוי להקדישה [ובגדר מתנה ע"מ להחזיר]

תמצית הסוגיא:

במשנתנו נלמד כלל חדש ש'כל מתנה שא"א להקדישה אינה מתנה' ולכן במעשה דבית חורון שהלה הקנה לו הסעודה כדי שיהא אביו יכול ליהנות ממנו לא מהני. ותמהו כל הראשונים [הר"ן כאן ותוס' וראשונים בכמה דוכתי], הרי כללא בידינו דמתנה על מנת להחזיר שמיה מתנה, והרי אין המקבל יכול להקדישה, דהא כיון דאמר 'על מנת שתחזירהו לי' אז אם הקדישו לא מקרי שהחזירו [כמפורש בגמ' בב"ב דף קלז:]: וא"כ נמצא דהוי מתנה שאינו יכול להקדישה דאינה מתנה ואיך אמרינן דשמיה מתנה.

ונאמר בזה בעיקר ג' דרכים [עם כמה נוסחאות בהתירוצים], א' דאה"נ ובכל מתנה ע"מ להחזיר צריך שיהא יכול להקדישו, אמנם גם במתנה ע"מ להחזיר אפשר להקדישו לאותו זמן שהוא בידו או להקדישו ולפדותו. ב' הר"ן ותוס' תירצו דבאמת א"צ שיהא יכול להקדישו דמאחר דהוי מתנה גמורה מה לי שאינו יכול להקדישה, וכל מה דאמרו דצריך שיהא ראוי להקדישה הוא רק לאפוקי מתנת בית חורון שהיה הערמה בעלמא ולא הקנהו לו לשום דבר [אלא להתירו למודר], אבל במתנה ע"מ להחזיר דהוי מתנה טובה, לא איכפת לן שאינו יכול להקדישה. ג' רע"א ועוד אחרונים, תי' דהתם הוי תנאי מילתא אחריתי והוי מתנה שיוכל להקדישה מצד המתנה, ורק מחמת התנאי לא יוכל לעשות כן, משא"כ כאן שעשה שויר בהמתנה 'שאינן לפניך אלא שיאכל אבא' ולא שיוכל להקדישם בזה שפיר חסר בהמתנה.

ובעיקר הקושיא הנ"ל, יש לדון מה הקשו הראשונים כלל והרי עשה מתנה עם תנאי ומהכ"ת שיהא איזה חסרון בהמתנה ולכאורה סברת רע"א פשוטה היא. ובנדרי זריזין [להג"ר שלמה קלוגר] כבר העיר בזה, וכתב דקושית הראשונים היה בהנחה כהנך שיטות דמתנה ע"מ להחזיר אינה מתנה לעולם אלא מתנה לזמן, וא"כ שיש חסרון בהמתנה שפיר דנו אי צריך שיהא ראוי להקדישה.

וכונת דבריו, דידוע דברי הקצה"ח שהביא מהרא"ש והריטב"א דמתנה ע"מ להחזיר הוי מתנה גמורה לעולם, ורק דעושה תנאי שהלה יקנהו בחזרה וצריך קנין חדש כשמחזירו, אבל הקצה"ח חלק עליו דמתנה ע"מ להחזיר הוי מתנה לזמן [והתנאי הוא דבר נוסף שאם לא יחזירו שיתבטל המתנה לזמן], וחידש הקצה"ח דגם במתנה לזמן יוצאין ידי אתרוג ומקרי שלכם [אבל הרא"ש וריטב"א דבזה לא הוי לכם ומוכרח שיהא מתנה לעולם עם תנאי].

ועפ"י פלוגתא דלעיל קאי הנדרי זריזין ומבאר דתוס' שהקשו כן וצידדו דצריך שיהא בפועל ראוי להקדישה, היינו משום דס"ל דהוי קנין זמן, וא"כ שפיר חסר בהמתנה כשאינה יכול להקדישה והוי כמתנה במקצת דלא שמיה מתנה.

תמצית מראי מקומות

ח"א:

ג' דרכים בישוב איך מהני מתנה ע"מ להחזיר הא כל שאינה יכולה להקדישה אינו מתנה

א. **מתני'.** כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מתנה.

ומבואר דבשביל שיחול המתנה כדין צריך שיהא המקבל מתנה יוכל להקדישה, ובלא"ה לא מקרי מתנה.

ב. **ר"ן** ד"ה כל.

והקשה הר"ן הא מתנה ע"מ להחזיר דשמיה מתנה, הרי אינו יכול להקדישה דאז שוב לא יוכל להחזירה. ותי' דא"צ שיהא בדוקא יוכל להקדישה, אלא עיקר הכוונה שיהא מתנה גמורה, משא"כ כאן דהיה הערמה בעלמא, והביא שכך מפורש בירושלמי. וכן דייק ממתני' דכל מתנה 'שאינה' דהיינו שאינה כראוי.

ג. **תוס' ב"ב** דף קלד. ד"ה כל מתנה.

הקשו כקושית הר"ן, ובתי' השני תי' בשם הר"י כהר"ן דלא תליא מתנה בהקדש דגם כשאינו יכול להקדיש הוי מתנה, ודוקא כשהוי מתנה גרועה אז אינו מתנה.

ד. **תוס' ב"ב** דף קלד. ד"ה כל מתנה.

כתבו בתירוצם הראשון דגם במתנה ע"מ להחזיר אפשר להקדישו לאותו זמן שיהא בידו [והכל מקשין הא קדושה לא פקעה בכדי, וא"כ גם כשיגמר הזמן ישאר ההקדש, ועיין כפות תמרים בסוכה דף מא: ועוד מפרשים מה שתירצו].

ה. **רשב"ם** ב"ב דף קלד.

ביאר דמתנה שאינו לכל דבר 'הוי מתנה לחצאין' דאינו מתנה.

ומבואר ביאור הנידון מהכ"ת שיהא צריך שראוי להקדישה, והיינו דמתנה אינו חל לחצאין וצריך שיהא שלו לגמרי. ולפ"ז ביאור פלוגתת התירוצים כפשוטו תלוי עד כמה צריך שיהא מתנה גמורה כדי שיהא נחשב במתנה, וכסברת הרשב"ם.

ו. **תוס' סוכה** דף מא: ד"ה הילך.

כתבו ג"כ כהנך ב' תירוצים די"ל דשפיר יכול להקדישה, וא"נ דא"צ שיהא יכול להקדישה כל זמן דהוי מתנה.

ז. **רע"א** ב"ב דף קלד:

הובא שם תשובת חת"ס שהביא בשם רע"א, דמתנה ע"מ להחזיר הוי בדרך 'תנאי' דהוי מילתא אחריני ואינו מגרע השם מתנה במה שאינו יכול להקדישה, משא"כ כשנותן לו למקצת דברים אז חסר בהמתנה וכל שאינו יכול להקדישה לא שמיה מתנה.

ח. **רמ"א** סי' תרנ"ח סעיף ה'.

פסק כהר"ן אצלינו [וכתי' השני שבתוס' מהר"ן], דא"צ שיהא מתנה שאפשר להקדישה בפועל, וגם אם התנה שלא יקדישה הוי מתנה.

ט. **בכורי יעקב** סי' תרנ"ח סקי"ג.

כתב דיש להחמיר כשאר ראשונים דהצריכו שיהא יכול להקדישה בפועל.

י. ביאור הלכה סי' תרנ"ח סעיף ה' ד"ה ומותר.

מבואר דפסק כן לדינא כהרמ"א דגם באינו יכול להקדישה יוצא בו ביום ראשון.

ח"ב:

תמיה מהו קושית הראשונים כלל

יא. נדרי זריזין להג"ר שלמה קלוגר.

העיר, דאם יתן מתנה לעולם לכל דבר שבעולם ורק יעשה תנאי ע"מ להחזירו מהכ"ת שיהא בו חסרון אם יכול להקדישה [דהיינו טענת רע"א]. וכתב ליישב דהדבר תלוי בגדר של מתנה ע"מ להחזיר דאי הוי מתנה לזמן [כהקצה"ח] אז מובן תמיהת הראשונים דיש כאן חסרון בהמתנה משא"כ אי הוי מתנה גמורה עם תנאי מהכ"ת שלא יהא מתנה, ואז לא קשה כלל קושית הראשונים.

יב. קצה"ח סי' רמ"א סק"ד.

הביא מהרא"ש והריטב"א דראובן שהקנה מתנה לשמעון ע"מ להחזיר, אז כששמעון מחזירו צריך להקנותו לו מחדש, דתחילה קנהו לעולם רק 'בתנאי' שיחזירוהו, ונ"מ דלא יוכל

להקנותו לקטן דאז לא יוכל הקטן לחזור להקנותו לו.

אמנם הקצה"ח חלק דהוי מתנה לזמן ולאחר הזמן המתנה חוזר איליו ממילא, והא דעושה 'תנאי' הוא דבר צדדי דאם לא יחזירהו הוא מתנה שלא יהא מתנה מעיקרא. [ונמצא דהנדרי זריזין אומר דקושית התוס' והראשונים הוא רק להקצה"ח ולא כפי שהביא משאר ראשונים, אולם יש לדון בזה הרבה, ויש עוד דרכים ליישב קושית הראשונים ואכמ"ל].

יג. ביאור הלכה. סי' תרנ"ח סעיף ג' ד"ה דהוי כמו שאול [נדפס לעיל].

הביא נידון הקצה"ח להלכה האם אפשר לצאת ידי אתרוג בקנין לזמן [ונ"מ אי עצה להקנות לקטן] ואח"כ יחזור לו ממילא, וכתב דלהרא"ש והר"ן אינו יוצא והוי כשאול, ולקצה"ח יצא ידי חובתו, וציין להנתיבות דהסכים להשו"ע שפסק כהרא"ש דלא יצא.

יד. דבר יעקב אות ד'.

מביא דברי הר"ן ותירוצי התוס', ומבארם כפי מה שהקשו עליהם האחרונים, והוסיף בביאור הענין ע"ש.

קלד.

קָבַד אֶמֶךְ יְיָ מַלְכוּתוֹ
 נִדְרִים הֵלֵךְ עִמָּךְ
 לִפְנֵיךְ רַחֵם טוֹשֵׁעִי יְיָ אֱלֹהֵי
 רַחֵם עַמִּי טוֹשֵׁעִי
 קָבַד אֶמֶךְ יְיָ מַלְכוּתוֹ
 נִדְרִים הֵלֵךְ עִמָּךְ
 לִפְנֵיךְ רַחֵם טוֹשֵׁעִי יְיָ אֱלֹהֵי
 רַחֵם עִמָּךְ
 קָבַד אֶמֶךְ יְיָ מַלְכוּתוֹ
 נִדְרִים הֵלֵךְ עִמָּךְ
 לִפְנֵיךְ רַחֵם טוֹשֵׁעִי יְיָ אֱלֹהֵי
 רַחֵם עִמָּךְ
 קָבַד אֶמֶךְ יְיָ מַלְכוּתוֹ
 נִדְרִים הֵלֵךְ עִמָּךְ
 לִפְנֵיךְ רַחֵם טוֹשֵׁעִי יְיָ אֱלֹהֵי
 רַחֵם עִמָּךְ

ואדם אין אתה יכול להוציא משם שמכרתו והקדשתי משם דמון שלי הוא ולזה מכרתו והקדשתי חללי דם ששואה מוזקת המהנה בייבוי כן אינך יכול להחזיר מה ששנתת להם דמון ששנתת שהיה מוזק מה שנתת להם ששנתת נחת ולא משל באיכות ולא בעתירה על דעת הנחת דם משהי והקדשתי ומכרתו משלי ה'נ התחזקת משלי: הטיח עלי, כלומר נאית ונתן כן ערואל: מעקרא: שאנו מכר הכי בני מאי ששנתת מהם והקדשתי ושחזרתי: משום חרס

אם לאו אי אתה יכול להוציא מה שהחזרת
אמר המיח עלי בן עזיאל המיח עלי בן
עזיאל (6) מעיקרא מאי סבר משום מעשה
בבית חורון דתנן (6) מעשה בבית חורון
באחד שהיה אביו מודר הימנו הנאה
והיה משיא בנו ואמר לחבירו הרי חצר
וסעודה נתונין לך במתנה ואינן לפניך
[אלא כריז] (6) שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה
אמר לו אם שלי הן הרי הן מוקדשין
לשמים אמר לו לא נתתי לך את שלי
שתקדשם לשמים אמר לו לא נתת לי
את שלך אלא שתתא אתה ואבך אוכלין
ושותין ומרצין זה לזה ויהא עון תלוי
בראשו (6) אמרו חכמים *כל מתנה שאינה
שאלה הקדישה מוקדשת אינה מתנה: (6) תנו
רבנן שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן
שלשים מהן ראויים שתשרה עליהן שכנה
כמשה רבינו (6) שלשים מהן ראויים שתעמוד
להן חמה כיהושע בן נון עשרים בינונים
גדול שבכולן יונתן בן עזיאל קטן שבכולן
רבן יוחנן בן זכאי אמרו עליו על רבן יוחנן

עבר על דעת הנותן וגם ההקדש לא חל וה"נ כיון שעברת על
דברי המזבח הממנה אינה ממנה והחזרה אינה חזרה כי המז
במהמנה נעילה וגם ההקדש לא נחפס ומיחו לא דמו דהם פריש
ליה הדיד ואין לפניהן אלא ע"מ שיצא אבא ויחלל בו אצל הכה
נחמא ליהוה לא ליוניא פריש

אם לאו אי אתה יכול
אמר הטיח עלי בן
עזיאל (6) מעיקרא מ
דבית חורון דתנן
באחד שהיה אביו
והיה משיא בנו ואס
וסעודה נתונין לך
[אלא כד^ר (6)] שיבא אב
אמר לו אם שלי
לשמים אמר לו לא
שתקדשם לשמים א
את שלך אלא שתהיה
ישותין ומרצין זה
בראשון אמרו חכמי
שם הקדישה מוקדש
רבנן שמונים תלמודי
שלשים מהן ראויים
כמושה רבינו^י שלשיב
להן חמה כיהושע ב
גדול שבכולן יונתן ב
רבן יוחנן בן זכאי אמ
בן זכאי שלא הניח
ודקדוקי סופרים וקלי
כובסים ומשולות שוע
ודבר גדול ודבר קטן
לקיים מה שנאמר (8)
שבכולם בן גדול שבב
בשעה שיושב ועוסק
זה בני נאמן זה אר
למקומן נפלו לו נכסים
הלכתא אמר רב יהוד

לחם לו מתנה גמורה וקאמריין הסם דלללל דסיפא קאחי ללחיו
ממקבל מתנה שכן והיא אינה מתנה נמלחת חוטאין ונהגה¹ זה מש
הקדישה מוקדשת אינה מוגבה. כלומר כל מתנה שאין דין
עצמו ש"מ כן נחנה לו שלא יקדישנה ולעיל נמי גזר ההוא שכן
לגזיו נתן לו ויחנה כיון כדון דסמחא וזה הולא ממנה לעשות
ראו לכן²: שעתמוד להם כמה ביהושע. ולמשה נמי עמלד
לחם כל כך כמשה תלמן ביהושע: וגמרא. סברת המשניות כע
הלכה למשה מסמי: אמדות. מדרשי פסוק כגון מתנוחמ וז"ר ויק
מנינה³ דס השכן: דקדוקי מופרים. כגון גזירות סכמים שלא יפ
גזרו ילף קימה קימה משדה עפרון (קדוש דף ג). תקופות: מולי
בראה לחמה נעמה (עמך דף קה): ומשלות בויבסין. נזרך ים זה
נמשל ומליה (משל א): שיחת שרים. להשיעם ונפקא מינה לעשות
דברכתביב בשלמה ודבר על העלים (מלס א ה): ושיחת מלכא ד
השקט משניות וברייתות טובא ומילרס: להנחיל אודהי יוש. עולמו
מדרש שבבוסה על אחת כמה וכמה: להנחיל דבר ממך דבר יוש
לכתבה: זה אחי אינו נאמן. להורשו עם אחיו שחרי איני ממכר
לכל הספק ויש לכן לחלוק ג' שדות וזה הולא מתנה וזה נו
שדה דהי קאמר ליה ודאי אחי אחת ויש לך ליעול שדה אחת
הוא האח אחי הוא הבן ק"ל ראה ועול: מת. הספק: ויחרו הנבבים. ש
ורשים עמו דלמר לכו אחי הרי החוקתם צמחה לחריה לו לל
השמה בבורת גול יסנה בדכם ועמה מירשו ואלו חלק מן הדין
מלכא לו ידרשה. לספק במיו⁴ ממקום אחר או קנה נכסיו ועכשו

[illegible]

דקדקני כל מתנה שאינה כ' ויהא עין תלוי בה. שעל ידי שאינה וקבעריתו אלל יחל: הכי גרסינן אמרו חכמים ב' מתנה שאינה טובה זה שמהל מוקדשת אם הקדישה אינה מתנה והואיל וגילה נכסיו להונתן כיון שלא היה צנו נוהג כשורה ע"מ שלא יחזיר כלל אשר יחפון: ראויים שיהיה אלה שעון הולד גורס ואלו תמה דנפקא לן במסכת ע"ו (דף סה.) אהל חלל אהל משום דאין שאנו מפרשין עליהן לא שנו כ' חסורי מחסרה כ': ה"בבות. ח רצה: דקדוקי תורה. ו"ו דוזה ללם הטמא (ויקרא יב) דמרצין לירי איסור תורה: וק"ל והמוריד. שאלם דן מעמ'ו: גזירות שוות. דגמטריאות. כגון אנכי' אלה נפשי כתבתי יחבתי. ירע' וד' דבר: תורה דלמדי (קבלה י) חקן משלים הרבה וכתבי לבין מיע לרפואה: ושיחית דק"ל. שני חקן נגלים לדבר על הדקלים רת. להשפיע: מעשה מרכבה. שצחוקאל: היות דאביי ורבא. וכל כך למה כי אלוהיהם מלאים כל טוב דברי תורה וחכמה: ד' ויחזר: בותנ' האומר זה בני נאמן. צמרא מפרש למאי איתו דלמפרש צמרא: ויחז' עמו בחלק. כגון אם שנים כל שדה ומתלה ויתנו לו המעיד ד' אחי הספק שהוא אחי השני מן השלם וכן השדה שיש לי מחלקך אמן לך וחצי האחר ביד לו מחלקו: לשקומן. כלומר למי שנחנל לו אבל שאר אחי אין ק מאצט אותה טול לכם שהרי לא מחל לכם חלקו ואצמי עד ש אני אירש חלקי שנחתי לו כמו כן דנמאניו כלולו שזי נחלתו: וירשו אחי של מעיד עמו דהא קא מויד להו שאחיהם הוא: גב' לירשו

הנכסים למקומן. לזה האח בלבד שנתן לו חלקו: נפלו לו נכסים ממקום אחר. לאותו א
עמו. עם זה שהורה בו שהוא אחיהן הואיל והוא מודה שאחיהן היה: למאי הלכתא. קא

יוו אחיות שאלו לדורו בן רבינו עמרם בן החלום לזואל השנים שדקדקו המורה
 כי לא האדם מן העברים ודמוהו בצורהו (ב); גר האל לקבל מורה עליו מן מדבר אחר
 ואלו לא פירשו כענין נסיון. ודבורות שירות. שערות גלחתי מגורו שנים. ותבוסות.
 (א) סלה מן (סוף) בן; ב' מש' כ"ח ק"ח לפי מנין האותיות מן סוף מורה שנים
 ומבוסות וזכרתי מן (ספר) בן; ב' מאיון דא' קולו אלטו סוכר. שירות שירות ושירות
 מן ענין וימי אחרותיהם. שערות. שדי מלאה מלאה מקטלן קטני שמוע' ד' שמוע' ד'

במ' קן עוזיא
ניקרא מאי סנה
מ ונ"ב ס"א וכן פ
ב"ס והוא סנה
תוס' ד"ה כל וס
אמר ביני מחניתיז

מורה אור השלם
להתחיל אהבי
אצותיהם אמלא:
[משל ת בא]

רש"ל
בכתב
(ענין סנהדרין אי ע"ב)
ש"ל מוחק חזקוני
השולח רבנו [גליהו]
י"ש עוד על הגליות
בכתב"י נוסף
ר"ף (וכ"ה בגמ' סוכ'
(א"ע) [ס' מירון]
א הוא, רש"ל (גליות)
בד"פ (הנהגה) [ג'
יין ש"י (מהרש"ל)
עין עוקצין פ"ג מ"מ
בד"פ הבא 15 ראה
עין תוי"ט ורש"ש
הד"ל ל"ה (עין בגמ'
[ס' ב"ה דמיו"ט]

יה משיח בנו. מלך
משיח את כל בני
ישראל. וידעו שיש
בראשון. שיהיה
המועד הגדול של
כל יום. נדרים מה.
היום חברים
הנה שאיננו. כל
זאת המקבל של
דיעה אינה מקודש
אינה מתנה.

[illegible]

היה שם חסד וחסד
ענה שאם הקדישה (ח)
היא קברה שהיו החת
ר התנאים שפירשו ד
סה מסעי כגון גוד
ז. ודקדוקי סופר
מר אפילו דקדוק א
במריאות. לנרים
היה בנימטרא שלשים
דרת. לא ידענו מא

ולקחתם

ש'תהא ק'קחה כ'כ' א' וא' מ'דלל כ'ח'ז ולקחת
ל'שן י'ח'ד^(א) וג' סוכה ל'א ל'ר'ך ק'ר' ד'ה' כ'ח'ז
כ'ל ה'אור'ז: **א"ל** א"ב נת' ל' במתנה. ונ'אחר'ה' השומפ'ן נמי ל'א
נפיק כ'דמוכ'ה' כ'שיל'ה' י'ש נ'חל'ין (כ"ב דף ק"א: וש') ג'זי א'ח'ין ש'קטו
א'חר'ה' כ'תפ'סת ה'ב'ת ו'ל'א כ'ש'ז
ש'ל כ'יון ד'ל'ן מ'יוח'ד ש'ל' א'ל'א כ'ש'א'ל
ה'יו ו'א'טו י'ול'א כ'ז ו'מה ש'נה'גו ה'ק'ה'ל
ל'ק'ט'ה' א'חר'ה' כ'ש'תפ'ס'ת מ'ל'מ'ד'ן א'ח'ין
ש'י'ה' כ'ול'ס נ'ומ'ן כ'ל א'חד ו'א'חד מ'ח'ק'ו
ל'ת'צ'רו ע'ל מ'נ'ת ל'ה'מ'ז'ר ו'י'ש ל'ס'מ'ו'ן
ד'כ'יון ד'ק'נ'א'ו'ה' ע'ל מ'נ'ת ל'ל'א'ת כ'ז
ו'א'ע"ג ש'ל'א פ'יר'שו כ'תמ'א' ד'מ'ל'ת'ה'
כ'א'לו פ'ר'שו ד'מי כ'יון ד'ע'נ'ין א'חר
א'ין י'ע'לו'ן ל'ל'א'ת כ'ז:

הילך

א'חר'ה' ז'ה' במתנה ע'ל מ'נ'ת
ש'ת'חז'ירו'ה' ל'ש'ם כ'ש'ם מ'ק'וס
א'ין מ'ק'ד'ק מ'פ'ר'ק מ'נ'ש'ו'ן ל'ה'ק'ד'ס
נ'תנ'י ל'מ'ע'ש'ה' ו'תנ'י כ'פ'ול ו'ה'ן ק'וד'ס
ל'ל'א' א'ע"ג ד'כ'ה'י מ'י'ר'י א'ל'א ש'מ'ק'ר'
ל'ש'טו ל'פי ש'ל'א ע'ל מ'ד'ו'ש ז'ה' כ'ז
ל'ה'ש'מ'יע'טו ו'ל'א ד'מי ל'תנ'י ו'מ'ע'ש'ה'
ד'כ'ר א'חד ד'ה'יע'טו כ'ש'מ'יע'טו ס'ומ'ר'ס
ז'ה' א'ת ז'ה' כ'י ה'ה'י'א ד'ע'ל מ'נ'ת ש'ת'חז'יר'
ל'י א'ת ה'י'ר'י כ'פ'ר'ק מ'ש'ם ש'ת'חז'יר' (נ'ט'ן)
דף ע"ה. וש') ו'א"ת כ'יון ד'ל'מ'ר ע"מ
ש'ת'חז'ירו'ה' ל'י א"כ א'ס ה'ק'ד'שו א'ינו
מ'וק'ד'ש כ'דמוכ'ה' כ'ס'וק י'ש נ'חל'ין (כ"ב)
דף ק"א: ג'זי ש'ור ז'ה' נ'ת'ן ל'ך כ'תמ'ת'ה'
ע"מ ש'ת'חז'ירו'ה' ל'י ד'כ'יון ד'ק'א'מ'ר ל'י
מ'י'ד ד'ח'ז ל'י ק'א'מ'ר ו'א"כ ה'י'א'ך י'ל'א
ו'ה' א'ת'ן ת'נ'ן כ'נ'ד'ר'ס ד'ר'ק'ה' ש'ת'חז'י'ן
(דף מ"ה). ג'זי כ'תמ'ת'ה' ד'פ'ת ח'ור'ון
ד'כ'ל כ'תמ'ת'ה' ש'א'י'ה' ש'א'ס ה'ק'ד'ש'ה' ל'א
ת'ה'א מ'ק'וד'ש'ת^(א) ל'א ש'מ'י'ה' כ'תמ'ת'ה' ו"ל
ד'ה"ג ה'י כ'ד'ו ל'ה'ק'ד'ש' ל'ה'י'ת ק'ד'ש'
כ'ל ז'מן ש'ה'ו'א כ'ד'ו ע'ד ש'י'חז'יר ו'ע'ד
ד'ה'ת'ס נ'מי ל'א ה'ק'ד'ש' ת'ח'זי ט'ע'ס
כ'תמ'ת'ה' כ'דמוכ'ה' כ'נ'ד'ר'ס י'רו'ש'ל'מ'י^(ב)
ד'ל'מ'ר ע'ל'ה' ר'בי י'ר'מ'י'ה' ר'בי י'ה'וד'ה'
כ'ע'י מ'ע'ת'ה' כ'תמ'ת'ה' א'ין א'ד'ס נ'ת'ן
כ'תמ'ת'ה' ל'ת'צ'רו ע"מ ש'ל'א י'ק'ד'ש'ת'
ל'ש'מ'י'ס ו'מ'ש'ני מ'תנ'י כ'ל כ'תמ'ת'ה' ש'ה'י'א
כ'תמ'ת'ה' כ'ית ח'ור'ון ש'ה'י'ת'ה' כ'ע'ר'מ'ה'
ש'א'ס ה'ק'ד'ש'ה' א'י'נ'ה' מ'וק'ד'ש'ת' א'י'נ'ה'
כ'תמ'ת'ה' כ'לומ'ר ש'ל'א כ'תמ'ת'ה' ל'ו ש'ה'י'נ'ה'
מ'ק'צ'ל ש'וס ה'נ'ה'ש' כ'ע'ז'ול'ס א'ל'א
ש'ה'י'א מ'ו'ת'ר ל'א'ז'י כ'ז ש'ט'ן ז'ה' ו'ד'א'י
ה'ע'ר'מ'ה' כ'ע'למ'א' ו'ל'א ש'מ'י'ה' כ'תמ'ת'ה'
ש'ה'י'ר ל'א ז'ה' כ'ז ל'ע'י'ן ע'למ'ו' ל'ש'וס
ד'כ'ר ו'א"כ מ'ה' ה'ק'נ'ה' ל'ו א'ל'א ה'כ'א
ד'מ'ו'כ'ה' ל'י'ה' ש'ה'י'נ'ה' כ'ז ש'מ'י'ה' כ'תמ'ת'ה'
ו'ל'א ח'ז'יר ש'ס ה'ק'ד'ש' א'ל'א מ'ש'וס ש'ע'ל
ה'ק'ד'ש'ה' ה'י'ה' מ'ע'ש'ה' ו'ל'ש'ון כ'ל כ'תמ'ת'ה'
ש'ה'י'נ'ה' ו'כ'ז מ'ו'ת'ר כ'ז כ'דמוכ'ה' ש'ה'י'נ'ה'
כ'תמ'ת'ה' ל'ש'וס ד'כ'ר ג'ס כ'ע'ר'מ'ה' ה'י'ת'ה'
מ'ו'ת'כ'ת' ע'ל'יו ש'ל'א ה'י'ה' ד'ע'מ'ו ל'י'ת'ן
כ'ל ל'ע'י'ן ש'וס ד'כ'ר ר'ק ש'י'נ'ה' א'ז'י
ו'א'ל'כ כ'מו ש'מ'פ'ר'ש' ש'ס כ'תמ'ת'ה' א'ו
מ'ש'וס ד'ו'י'ת'ור א'ס'ור כ'מ'ו'ד'ר ה'נ'ה'ש'
א'ל'א כ'ע'למ'א' כ'תמ'ת'ה' ה'י'ה' א'ע"פ ש'א'ין
י'כ'ול ל'ה'ק'ד'ש'ה' כ'ד'ת'נ'ן פ'ר'ק כ'תמ'ת'ה'
ד'נ'ד'ר'ס (דף ע"ה). ש'ט'ו'ת'ן ל'כ'ת'ו מ'ה'
ש'ט'ש'א'ת ו'נ'תמ'ת'ה' ל'פ'י'ה' ו'נ'פ"ק ד'ק'ד'ו'ש'ין
(דף כ"ז: וש') ש'ט'ו'ת'ן ל'ע'כ'ד ע"מ ש'י'נ'ה'
כ'ז ל'ח'ז'יר'ת'ה' (דף ע"ה) **ו'א"ל** א"ב י'צ'א

קט א מ"י פ"ב מהל'
שנות הלכה י:
ק ב מ"י פ"ב מהלכות
לולב הלכה י סמך שני
מד טו"ש"ע א"ח כ"ר מרת
ספ"ג:
קא 2 ד מ"י שס טו"ש"ע
סס ספ"ג:
קב 1 מ"י פ"ב מהל'
חפלה הלכה י סמך
טו"ש"ע א"ח כ"ר מרת
ספ"ג:
קב 1 מ"י פ"ב מהל'
חפלה הלכה י סמך
טו"ש"ע א"ח כ"ר מרת
ספ"ג:
קב 1 מ"י פ"ב מהל'
חפלה הלכה י סמך
טו"ש"ע א"ח כ"ר מרת
ספ"ג:
קב 1 מ"י פ"ב מהל'
חפלה הלכה י סמך
טו"ש"ע א"ח כ"ר מרת
ספ"ג:
קב 1 מ"י פ"ב מהל'
חפלה הלכה י סמך
טו"ש"ע א"ח כ"ר מרת
ספ"ג:
קב 1 מ"י פ"ב מהל'
חפלה הלכה י סמך
טו"ש"ע א"ח כ"ר מרת
ספ"ג:
קב 1 מ"י פ"ב מהל'
חפלה הלכה י סמך
טו"ש"ע א"ח כ"ר מרת
ספ"ג:

רבינו חננאל

מתני' ב"ט הראשון
כ"ר. זו שנינו שאין אדם
יוצא ב"ט הראשון
לולב של חבירו אומ"ר
מכיל דת"ר ולקחתם לכם
משלכם להוציא את הגזול
והשואל אא"כ נתנו לו
במתנה כאשר נתן ר"ה לר'
יהושע כ"ר אס"ק"י ה'ה
דאמר רבא הילך אחריו
זה במתנה על מנת
שתחזירוה לו החזירו יצא
לא החזירו י"א יצא:
ירושלמי כ"ר ע"ק כ"ר
נתן הוה יתיב אחריו
לכירה הוה אב"ר ליה
לכשחזרו בו ובמצותו
תחזירוה לו וכן הלכה.
אמר מר בר אמימר
אבא הוה מצלי ולולב
בירו ומתבטח עלה כהנא
לא יאחז אדם תפילין בירו
וסי' בורזעו ויתפלל כ"ר
ואמר שמואל כ"ר וקעה
כ"ר ויתניק כיוצא בהן
כלומר אסור לו להתפלל
ואלו בירו ושנין הללו
לאו מצוה אבל לולב כיון
דמצוה הוה לא טריד כ"ר
ש"ר. תנא א"ר אלעזר
כ"ר צדוק כ"ר היה מנהג
כ"ר ירושלמי נכנס לבית
הכנסת ולולב בירו קורא
שמוע ומתפלל ולולב
בירו קורא בתורה או
טשא או כפיו מניחו על
הקרקע. פוסקא ר' יוסי
אומר ר"ש הראשון של
תנן שחל להיות בשבת
שכח והוציא הלולב
בריה"ר פטור מפני

תורה אור השלם
(א) וְלָקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם
לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצְמָם
הַיּוֹם הַזֶּה עַד הַבִּיאֲכֶם
אֶת קַרְנֵי הָאֲלִיּוֹת
וְהָיָה עִלְיָם לְרִיחֵיכֶם
כַּלֵּל מִשְׁבְּחֵיכֶם:
(ו) וְלָקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן פָּרִי עֵץ הָדָר
כַּפֹּת הַפְּתִירִים וְנֶאֱמָר עֵץ
עֲבֹת וְעֶרְבֵי נָחַד
וְשִׁמְשֹׁתָם לְפָנֶיךָ
וְאֲלֵיכֶם שְׂבָעַת יָמִים:
(ו) וְלָקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם

עד עצם עד (א) עצמו ש"י יום. כל היום קרוי עצם היום: וקסבר
עד ועד בפ"ה. ולא דרש עד ולא עד בכלל להמירו זהאי מרת
כי ליכא עומר והכי מתוקמא קראי און עומר עד עצם ועד בכלל
יש עומר עד הבאס: והא מ"פ"ג פ"ה: רבי יהודה עליה שמנינו
שמתה רבי יהודה דדורו על תקנת
רבי"ז למה תלה הדבר עצמו דמשמע
לעשות סייג צל והלא מן התורה הוא
אסור: דרש. המקרא עד ועד
בכלל: והתקין. לפי שהיו רגילים
לאכול מדש מנחות ולהלן כשהיה הבית
קיים עד עכשיו הולך לתקן:
מתני' י"ש הראשון כ"ר. להמירן
לקמן (דף מ"ה). דדוחה מצות לולב
שבת צ"ט הראשון לדור: מוליכין
את א"לביהן. מערב שבת: שהוציאו
ברשות. כדמס' מנחות שיהי טרוד
במנחות ומתעב ועסקו ומתעב לעשות
וממון כן טעה ושכח שהוא שבת
וקסבר רבי יוסי טעה דדבר מנחה
ושגג דדבר כרת פטור מקרבן:
גמ' מנא הני מילי. דלן אדס
יוצא גזולתו של חבירו: א"כ מש"כ.
משמע: א"ה י"א למימר החזירו.
מה אלו למירן מנחה זו לאלטרין
תנא למיתנייה במתני': הא קמ"ל.
ד"ג ע"מ שחזירוהו לו נתנו להם
ואס"ה הוה מתנה עד שאלו כ'ז:
החזירו לו יצא. דמתנה על מנת
להחזיר מתנה היא והכי החזירו לו
אזל אס לא החזירו אגלג' מלמא
דמיעקרבא גזול הוא צדו: ה"ג למה
ליה למימר שלקחו באלף לו להודיע
כמה מנחת חביב עליהם: הוה
מצ"י ביה. כשהיה מתפלל היה לולב
צדו מרוב חביביו עליו היה מתפלל
כ'ז: א"א יאחז אדם כ"ר ויתפ"ה.
מפני שטרוד הוא כמתעבטו שלא יפלו
מירו ויתחזיר ואין דעמו מיושבת עליו
כמתעבטו: א"א יישן בהם א"א שנית
קבע ולא שנית עראי. שאל יפלו
מירו והכי אוקימנא ליה כה"ש (לפי
דף כ"ז). דהא דקמני לא קבע ולא
עראי דנקיט ליה צדיק: כ"ר. כ"ר.
מתעבטו שמה יפול ויתקע לו צדו:
וקערה. מלמא: ומעות. שאל
יתפרז: וכבר. שאל יפול היא
נמאס: א"א מצוה ניהו. לאחזון
והיון עליו למשא לפיכך טרוד כמאס
וכד עליו משאס ושמיטת: הא.
נעילתה ולקחתה מנחה היא וממון
שחביבה מנחה עליו און משאס
ושמיטת כד עליו ולא טריד: קורא
בתורה. לר'ך להניח הלולב לפי
שגזול ס"ת ופוטמו: נכנס צ"ב
המדרש. טריד כמתעבטו ויפול מידו:
לא

עד עצם עד (א) עצמו ש"י יום. כל היום קרוי עצם היום: וקסבר
עד ועד בפ"ה. ולא דרש עד ולא עד בכלל להמירו זהאי מרת
כי ליכא עומר והכי מתוקמא קראי און עומר עד עצם ועד בכלל
יש עומר עד הבאס: והא מ"פ"ג פ"ה: רבי יהודה עליה שמנינו
שמתה רבי יהודה דדורו על תקנת
רבי"ז למה תלה הדבר עצמו דמשמע
לעשות סייג צל והלא מן התורה הוא
אסור: דרש. המקרא עד ועד
בכלל: והתקין. לפי שהיו רגילים
לאכול מדש מנחות ולהלן כשהיה הבית
קיים עד עכשיו הולך לתקן:
מתני' י"ש הראשון כ"ר. להמירן
לקמן (דף מ"ה). דדוחה מצות לולב
שבת צ"ט הראשון לדור: מוליכין
את א"לביהן. מערב שבת: שהוציאו
ברשות. כדמס' מנחות שיהי טרוד
במנחות ומתעב ועסקו ומתעב לעשות
וממון כן טעה ושכח שהוא שבת
וקסבר רבי יוסי טעה דדבר מנחה
ושגג דדבר כרת פטור מקרבן:
גמ' מנא הני מילי. דלן אדס
יוצא גזולתו של חבירו: א"כ מש"כ.
משמע: א"ה י"א למימר החזירו.
מה אלו למירן מנחה זו לאלטרין
תנא למיתנייה במתני': הא קמ"ל.
ד"ג ע"מ שחזירוהו לו נתנו להם
ואס"ה הוה מתנה עד שאלו כ'ז:
החזירו לו יצא. דמתנה על מנת
להחזיר מתנה היא והכי החזירו לו
אזל אס לא החזירו אגלג' מלמא
דמיעקרבא גזול הוא צדו: ה"ג למה
ליה למימר שלקחו באלף לו להודיע
כמה מנחת חביב עליהם: הוה
מצ"י ביה. כשהיה מתפלל היה לולב
צדו מרוב חביביו עליו היה מתפלל
כ'ז: א"א יאחז אדם כ"ר ויתפ"ה.
מפני שטרוד הוא כמתעבטו שלא יפלו
מירו ויתחזיר ואין דעמו מיושבת עליו
כמתעבטו: א"א יישן בהם א"א שנית
קבע ולא שנית עראי. שאל יפלו
מירו והכי אוקימנא ליה כה"ש (לפי
דף כ"ז). דהא דקמני לא קבע ולא
עראי דנקיט ליה צדיק: כ"ר. כ"ר.
מתעבטו שמה יפול ויתקע לו צדו:
וקערה. מלמא: ומעות. שאל
יתפרז: וכבר. שאל יפול היא
נמאס: א"א מצוה ניהו. לאחזון
והיון עליו למשא לפיכך טרוד כמאס
וכד עליו משאס ושמיטת: הא.
נעילתה ולקחתה מנחה היא וממון
שחביבה מנחה עליו און משאס
ושמיטת כד עליו ולא טריד: קורא
בתורה. לר'ך להניח הלולב לפי
שגזול ס"ת ופוטמו: נכנס צ"ב
המדרש. טריד כמתעבטו ויפול מידו:
לא

עד עצם עד (א) עצמו ש"י יום. כל היום קרוי עצם היום: וקסבר
עד ועד בפ"ה. ולא דרש עד ולא עד בכלל להמירו זהאי מרת
כי ליכא עומר והכי מתוקמא קראי און עומר עד עצם ועד בכלל
יש עומר עד הבאס: והא מ"פ"ג פ"ה: רבי יהודה עליה שמנינו
שמתה רבי יהודה דדורו על תקנת
רבי"ז למה תלה הדבר עצמו דמשמע
לעשות סייג צל והלא מן התורה הוא
אסור: דרש. המקרא עד ועד
בכלל: והתקין. לפי שהיו רגילים
לאכול מדש מנחות ולהלן כשהיה הבית
קיים עד עכשיו הולך לתקן:
מתני' י"ש הראשון כ"ר. להמירן
לקמן (דף מ"ה). דדוחה מצות לולב
שבת צ"ט הראשון לדור: מוליכין
את א"לביהן. מערב שבת: שהוציאו
ברשות. כדמס' מנחות שיהי טרוד
במנחות ומתעב ועסקו ומתעב לעשות
וממון כן טעה ושכח שהוא שבת
וקסבר רבי יוסי טעה דדבר מנחה
ושגג דדבר כרת פטור מקרבן:
גמ' מנא הני מילי. דלן אדס
יוצא גזולתו של חבירו: א"כ מש"כ.
משמע: א"ה י"א למימר החזירו.
מה אלו למירן מנחה זו לאלטרין
תנא למיתנייה במתני': הא קמ"ל.
ד"ג ע"מ שחזירוהו לו נתנו להם
ואס"ה הוה מתנה עד שאלו כ'ז:
החזירו לו יצא. דמתנה על מנת
להחזיר מתנה היא והכי החזירו לו
אזל אס לא החזירו אגלג' מלמא
דמיעקרבא גזול הוא צדו: ה"ג למה
ליה למימר שלקחו באלף לו להודיע
כמה מנחת חביב עליהם: הוה
מצ"י ביה. כשהיה מתפלל היה לולב
צדו מרוב חביביו עליו היה מתפלל
כ'ז: א"א יאחז אדם כ"ר ויתפ"ה.
מפני שטרוד הוא כמתעבטו שלא יפלו
מירו ויתחזיר ואין דעמו מיושבת עליו
כמתעבטו: א"א יישן בהם א"א שנית
קבע ולא שנית עראי. שאל יפלו
מירו והכי אוקימנא ליה כה"ש (לפי
דף כ"ז). דהא דקמני לא קבע ולא
עראי דנקיט ליה צדיק: כ"ר. כ"ר.
מתעבטו שמה יפול ויתקע לו צדו:
וקערה. מלמא: ומעות. שאל
יתפרז: וכבר. שאל יפול היא
נמאס: א"א מצוה ניהו. לאחזון
והיון עליו למשא לפיכך טרוד כמאס
וכד עליו משאס ושמיטת: הא.
נעילתה ולקחתה מנחה היא וממון
שחביבה מנחה עליו און משאס
ושמיטת כד עליו ולא טריד: קורא
בתורה. לר'ך להניח הלולב לפי
שגזול ס"ת ופוטמו: נכנס צ"ב
המדרש. טריד כמתעבטו ויפול מידו:
לא

עד עצם עד (א) עצמו ש"י יום. כל היום קרוי עצם היום: וקסבר
עד ועד בפ"ה. ולא דרש עד ולא עד בכלל להמירו זהאי מרת
כי ליכא עומר והכי מתוקמא קראי און עומר עד עצם ועד בכלל
יש עומר עד הבאס: והא מ"פ"ג פ"ה: רבי יהודה עליה שמנינו
שמתה רבי יהודה דדורו על תקנת
רבי"ז למה תלה הדבר עצמו דמשמע
לעשות סייג צל והלא מן התורה הוא
אסור: דרש. המקרא עד ועד
בכלל: והתקין. לפי שהיו רגילים
לאכול מדש מנחות ולהלן כשהיה הבית
קיים עד עכשיו הולך לתקן:
מתני' י"ש הראשון כ"ר. להמירן
לקמן (דף מ"ה). דדוחה מצות לולב
שבת צ"ט הראשון לדור: מוליכין
את א"לביהן. מערב שבת: שהוציאו
ברשות. כדמס' מנחות שיהי טרוד
במנחות ומתעב ועסקו ומתעב לעשות
וממון כן טעה ושכח שהוא שבת
וקסבר רבי יוסי טעה דדבר מנחה
ושגג דדבר כרת פטור מקרבן:
גמ' מנא הני מילי. דלן אדס
יוצא גזולתו של חבירו: א"כ מש"כ.
משמע: א"ה י"א למימר החזירו.
מה אלו למירן מנחה זו לאלטרין
תנא למיתנייה במתני': הא קמ"ל.
ד"ג ע"מ שחזירוהו לו נתנו להם
ואס"ה הוה מתנה עד שאלו כ'ז:
החזירו לו יצא. דמתנה על מנת
להחזיר מתנה היא והכי החזירו לו
אזל אס לא החזירו אגלג' מלמא
דמיעקרבא גזול הוא צדו: ה"ג למה
ליה למימר שלקחו באלף לו להודיע
כמה מנחת חביב עליהם: הוה
מצ"י ביה. כשהיה מתפלל היה לולב
צדו מרוב חביביו עליו היה מתפלל
כ'ז: א"א יאחז אדם כ"ר ויתפ"ה.
מפני שטרוד הוא כמתעבטו שלא יפלו
מירו ויתחזיר ואין דעמו מיושבת עליו
כמתעבטו: א"א יישן בהם א"א שנית
קבע ולא שנית עראי. שאל יפלו
מירו והכי אוקימנא ליה כה"ש (לפי
דף כ"ז). דהא דקמני לא קבע ולא
עראי דנקיט ליה צדיק: כ"ר. כ"ר.
מתעבטו שמה יפול ויתקע לו צדו:
וקערה. מלמא: ומעות. שאל
יתפרז: וכבר. שאל יפול היא
נמאס: א"א מצוה ניהו. לאחזון
והיון עליו למשא לפיכך טרוד כמאס
וכד עליו משאס ושמיטת: הא.
נעילתה ולקחתה מנחה היא וממון
שחביבה מנחה עליו און משאס
ושמיטת כד עליו ולא טריד: קורא
בתורה. לר'ך להניח הלולב לפי
שגזול ס"ת ופוטמו: נכנס צ"ב
המדרש. טריד כמתעבטו ויפול מידו:
לא

הנהרות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עד עצם
עד עצמו של יום:

גליון הש"ס

גמ' כ"ה מסות
הביביות. עין גמ' דף
ט ע"ב חוס' ד"ה א"למא:

ליקובי רש"י

אמר רבי יהודה.
גרסין ולא גרסין אמר לו
ר' יהודה שהרי לא ראו
ממנו וכו' (נ"ה ש"ס).
למא דמתני' וי' ר'ן
יומן לקמן (מנחות ש"ס).
והא' מן התורה
אסור. שנחמד עד עצם
וממון ש"ן בית המקדש
קיים משמתי קרא (מנחות
ס"ה). מדרבנן קאמר.
כלמא הוא כ'א גזול עליו
מסוס הוה עסס דלעיל
דשמי' ניהו (נ"ה ש"ס).
החזירו יצא. אגלג'
מלמא למפרע דהוה
מתנה מעיקרבא שהי'
קיים עתה תחזי שמתנה
היתה תחזי מתנא'
ומתקין (רש"י'ס כ"ב)
ק"ל: הרי א"ר ביוצא
בהן. לענין תפלה שזאג
עליהן שלא תפול הספין
ומתקין והקערה תשפך
והמעות יאבדו והכבר
יעקב (ברכות כ"ז).

הנהרות חזיונים

(א) וְלָקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם
(ב) חֵבֶת לֹדִי נִמְחַק. וכן
מחזק רש"י בריה
(יעב"ץ). השק שלמה,
(ע"ש). וכן ליתא
בדפוס: (ג) בכת"י
הגירסא בורזעו וכו'
בברכות: (ד) שאם
הקדושה (פוקדשת)
(פוקדשת) כ"ה ג'
פ"ה: (נ"ה) ע"ש
ובנהרות והערת:
(ס) צ"ל דאמר עלה רבי
י'רמיה כ"ז מעתה אין
אדם וכו' (דפוס רש"י:)

לה מהכרת צבורה, ח"כ ממילא יהיו נסתרים דברי הר"ן הנ"ל ומדברי האחרונים (בסי רע"ח) לא משמע הכי למיפסק צבירור כהרשצ"ס הנ"ל, וי"ע.

מ"ש רומע"ת הגאון נ"י על דברי שמסרתי ביד ר' אלכסנדר מלאנדאן שריתי לומר דאשכח הנישאה בלא עדים ואח"כ בא ע"א, והעיד שמת בעלה הראשון קודם שנשאה לזה, ד"ל דא"כ להחירה לעמוד עם בעלה זה ד"ש דייקא כיון דכבר ניסת לו ולא תרויה אם חלל ממנו עשה, דמ"מ יהיה כל החומר כיון דנשאה שנה ברשות, וע"ז כתב רומפ"ת ד"ל דבלא"כ ח"כ למפרע דבעל שאמר גרשתי נאמן משום דבדיו, ומ"מ ח"כ למפרע ועיין בגי' דהעטס דיכול לחפות עליה. וה"כ כן הוא, דאם נאמן הע"א למפרע ח"כ לעולם יכול קרובה לחפות לומר שידוע שמת עכ"ד.

גם לא מלאתי כן בגי' דהעטס דאין הבעל נאמן למפרע משום דא"כ יבא לחפות עליה, אלא דכתב העטס דאולי אירע מעשה ורזונו לחפות במה שא"י לעשות ע"י גירושין דעשה וליכא מגו, והיינו דמדינא ח"כ כיון דליכא מגו דאולי עושה מאחז טעם להחזיקה גרושה למפרע אבל לא דנידון דא"כ בכדי שלא יהא יכול לחפות, ואך חוס' הקשו כן בצ"ב דא"ל דמה דאמר ר"י גרשהי ח"כ היינו רק למפרע ופלגין דיצוריה, ח"כ פשיטא דא"כ דמוכח כן מדא"כ דחיקו זמן משום חפוי, הא עדיין יכולין לחפות ולומר גירשהי וכהניחו בקושיא.

ובאמת מהכרה קושיא זו אפשר ד"ל אף אם היה הדין דנאמן למפרע מאחז טעם שיהי' לדנונו כמו נאמנות ע"א באיסורין, מ"מ מועיל רק לענין איסור אצג לא לענין עונשין, הן לחיוב והן לפטור, דכך היא המדה ד"ת הקדושה להאמין ע"א לענין איסורין ולא לענין עונשין.

דף קל"ה ע"א גמ' חוש לה. עיין נ"י פ"ב דיצמות נ"ח ע"ב וי"ע. ונראה דהמכוון בדרך ב' תירושים. או דפירכה הש"ס מנא ידעינן דהוא אינו נאמן אף דבדיו לחלוץ כדאמרין הכא חוש לה. או דהחליטה בעלמא בלא עדים לאו כלום היא כמו במקדש בלא עדים וצריכ"ל יצמות מפורש הכי.

שם אם הקלנו בשבוי ניקל בא"ל לשון הרשצ"ס דאיכא איסור חנק. ק"ל הא הוא אלמנה והחשש רק משום יצמה לשוק וליכא מיתה וצחוס' כחוצות הקשו על המפרש' דשבוי הקלנו דהוי לאו אבל ח"א איכא מיתה וסחרו דגם בשבוי ח"ס חנשה לכהן וצנה יעבוד עבודה בשבת הוי סקילה, וק"ל אמאי לא סחרו כך פירוש מסוגין דגם הכא דאיכא סבדי צמדה"י דאית לה' אחים הוי רק חייבי לאוין דיצמה לשוק וכמו כן ק"ל צחוס' יומא דף ר"ב ע"ב ד"ה השולח חטאת דדוקא צמדיה גט משום חומרא דא"ל והא חשש רק שמה מת וליכא איסור ח"א ולע"ג. וזלח דנימא דא"ל לאו דוקא אלא דחיישי יותר שירצו ממחרים בישראל לרצ דס"ל דיש ממחר מיצמה לשוק.

שם רשצ"ס ד"ה נקל כ"י דאיכא איסור חנק. ק"ל הא ילחא מאיסור ח"א ורק היא יצמה לשוק דהוא רק לאו וזכא ק"ל על חוס' יומא דף ר"ב ע"ב ד"ה וכתנן.

ע"ב ונמלאת דייחתי וכו' (ע"י שו"ת ח"א סי' קמ"ו). **דף קל"ו** ע"א גמרא גופא קני מהיום. עיין רשצ"א בחידושי גיעין דף י' ע"ב ד"ה גרסינן צירושלמי.

אבן העזר סי' ק"א, ואם נתנם צמחנת צריח מהיום ולא"מ זוכה בגוף מהיום, אש"ג דצפירות לא זכא עד אח"מ, מ"מ כב"ד אינו גובה מפירות, מרדכי פ' י"ג עכ"ל, תמוה לי, הא בלא"ה צמחית ולא"מ שקנה בגוף מהיום מפירות ולא"מ לכאורה אין פירושו דהל קני הפירות ולא"מ, הא אין קנין לאח"מ, אלא העיקר דקנה הכל מעכשיו אלא דשייר הנוחר לעלמו הקרקע לפירות שיגדלו כל ימי חייו, ח"כ ממילא לגבי הפירות שיגדלו לאח"מ, בכלל הקנין שקנה מעכשיו, וח"כ פשיטא דאין כב"ד גובה ממנו, וע"י

ילפינן ממחנה דגרשהי נאמן הא שני ושני ודמחיתין רק בלא אחזקה לאיסורא צעדים וי"ע.

כ' פ"מ כי שמע מפי מו"ה הגאון נ"י ליישב קושיית הראשונים שהקשו צמחנה ע"מ להחזיר אחאי מועיל הא אינו יכול להקדישו ונא הוי מחנה משום מעשה דצית חורון צנדרים מת. והיא קושיית חוס' צ"ב קל"ד. ועל זה תירץ מו"ה נ"י דמחנה ע"מ להחזיר ליכא שיעור צמחנה רק חולה צמחנה, מה שאין כן בשנתן סחם רק שמייר לעלמו שלא יהיה יכול להקדישו הוי ליה שיעור צמחנה, כמו דאיתא הא חילוק בגט ריש פ' המגרש, באומר ע"מ שלא תנשאי לפלוני הוי גט בלי שיעור ובאמרו חוץ מפלוני אינו גט משום דהוי שיעור צמחנה, וה"כ דכוותיה.

אני מסתפק לדניא באומר על כן אשחז היושבת תחתיו אינו בני דקיימא לן דמחירו צמחנה, אם מחירו גם צקרוצין דליה, ונא מלאתי מה צפוסקים, ולכאורה ה"י נראה כמו דחזין דמחירו צמחנה וצכנן דאומר על צו שהוא בן גרושה מחירו צמחנה, אף דלא מלינו מפורש כן בקרא ולא ילפינן רק מדהימניה החורה לומר על צו קטן שהוא הצבור, וממילא נעשה בגדול ממחר כדאיתא צחוס' יצמות (דף מ"ו ע"א) הרי אף דלא מלינו דהחורה הימניה רק להפקיעו ממנו, מ"מ למדין מניה גם לאיסורא דאמרין דלא הימניה החורה לחלואין ח"כ ממילא נאמן לכל מילי להחירה צקרוצין וכדומה.

אולם העמוד לנגדי, מ"ש הב"י חו"מ (סי' רע"ח) בשם הר"ן, אף באמר על מי שאינו מוחזק כלל לבנו, בני הוא, נאמן להורישו אף בנכסים שיפלו לו כשהוא גוסס דג"ז בכלל יכיר דקרא, והרי מבואר צסוגיא דפ' י"ג באומר זה בני ח"כ לפטור אשחז מחליה, רק צמנו דבדיו לפטור צמחנה, הרי דלא מהימנינן ליה לכל מילי ח"כ מ"ש באומר אינו בני דמהימן להחירו צמחנה, דאמרין דלא הימניה החורה לחלואין, ומ"ש זה בני ח"כ לפטור מיצום רק צמנו, הא שניהם מחד קרא דיכיר נפקא.

וביותר יפלא דבאמר בני זה צ"ג מהימן גם לאיסורא להחירו צמחנה, ממילא לכאורה נאמן לפטור אשחז מחליה, ובאומר זה בני סחם לא יהא נאמן לפטור אשחז רק צמנו, ולומר דהאמינו חורה רק על איכות הבן להחירו צמחנה וצמחנה וצקרוצין, ולא ביתר ענינים שאינו נוגע להבן, רחוק ממני, דהיכן מלינו דהחורה האמינו על איכות הבן, דלא מלינו רק להפקיע ממנו הירושה האמינא, וכיון דאמרין דלא הימניה החורה לחלואין, ממילא נלמוד לכל מילי מהימנינן ליה.

ראולי י"ל דבאמת לשיטת הר"ן הג"ל מוכח דנ"ה הימניה החורה לכל מילי, רק צמח דאשכחן צקרא, והא דנאמן לומר בני זה ממחר היינו באמת כשיטת הר"א מפר"ש צחוספת יצמות דילפינן ליה מצן השנואה יכיר, דהיינו שיכיר שגולד משנואה צשואין, וצפירות הימניה רחמנא צכשרותו ופסלותו דהבן דהוא צכלל צן השנואה, ולא ילפינן מיני לשאר דברים לפטור אשחז מחליה וכדומה, ואפשר גם לא להחירו לקרוצין, דהא אינו צשורש איכותו דהבן, דהחורה לא האמינא רק צכשרותו ופסלותו דהבן, אבל לשיטת חוס' הג"ל דילפינן מהכרת צבורה של צן קטן, מכה דאמרין דלא הימניה החורה לחלואין, וכה דלריכים לעעמא דבדיו לגרשה אריך לומר כשיטת הרשצ"ס דיכיר דקרא רק באומר על צן צין הבנים, לא על מי שאינו מוחזק כלל לבנו.

באופן דלפ"ז הדין להחירו צקרוצין חליא באשלי צרצרי, לשיטת הר"א מפר"ש הג"ל י"ל דא"כ ולשיטת חוס' הג"ל י"ל דנאמן.

אמנם עדיין לבי מהסס נחלות השיטות זו צו, דלפי הגר"א לא קיי"ל כשיטת הר"א מפר"ש דנראה לכאורה דלשיטתו לא מהימן רק באומר בני זה וממחר הוא, אבל לא לומר אינו בני וממחר, וכמ"ש באמת הש"ג פ"ג דקדושין, ח"כ ממה דקיי"ל אף באינו בני נאמן לשוי ממחר, ע"כ דקיי"ל כשיטת חוס' דילפינן

מן המצוה. אכן כבר כתב האלי' רבה דתירוצ' זה דוחק. גם המעיין בחו"מ (שם) יראה דאין לפרש כלל דאיירי ביש לו אחר. ועוד אף שיש לו אחר מה בכך אם זה הדור יותר מסתמא רוצה בזה כיון שאמר ע"מ שתחזירהו. גם מדברי הש"ע דכאן משמע

דגם בלא אמר לי צריך להחזיר מיד שהרי כתב נתנו על מנת להחזירו ולא הזכיר שאמר לי. ולכן נלענ"ד כיון דהך דינא שאם נתן סתם צריך להחזיר

מיד הוא פלוגתא בין הראשונים כמבואר בטור, דהיש אומרים שהביא דבעינן תנאי כפול ותנאי קודם למעשה ע"כ לא ס"ל דסתמא מהני כמש"כ הטור, וגם הר"ן (כ. מד' הרי"ף ד"ה ויש) שהביא הב"י נראה כמסתפק בזה לכן י"ל שגם הרשב"א (בשו"ת ח"א סי' אלף) שממנו נובע הדין בחו"מ לחלק בין אמר לי או לא אמר, ס"ל ג"כ כשיטת הי"א דסתם לא הוי כעל מנת שתחזירהו לי ואף דבסתם לא צריך להחזיר כלל ובהחזירהו צריך להחזיר, היינו כיון דעכ"פ התנה שיחזיר אבל מכ"מ לא צריך מיד, ולכן מחלק בין אמר לי או לא דלא אזלינן בתר אומדנא, אבל לדידן דפסקינן כהטור דסתמא מהני דאומדים דעתו באמת גם בלא אמר לי צריך להחזיר מיד ואפילו יש לו אחר דשמא ניחא ליה בזה, וכש"כ אם כבר נטלו היום שהראה שניחא ליה בו, ולכן הש"ע לא חילק בין אמר לי או לא ודעת רמ"א בחו"מ שם צ"ע: (יא) לא יצא. לפי המבואר בטור וב"י איירי כל זה אפילו לא כפליה לתנאו דאף שתנאי שאינו כפול בעלמא אינו תנאי מכ"מ הכא לא גרע מסתמא דג"כ לא יצא אם לא החזירו. ועיין בב"י שהביא הגהות מיימוני (פ"ח מהל' לולב אות ד') בשם סמ"ג (עשין מ"ד) דעל מנת להחזיר לא מקרי מתנה אא"כ כפליה לתנאי. והקשה עליו בשם רמ"ך דכש"כ אם לא כפליה דתנאי בטל ומתנה קיימת ע"ש. ולא ידעתי למה הביא כן בשם רמ"ך שהרי הגהות מיימוני בעצמו הקשה על הסמ"ג כן. אכן באמת המעיין בסמ"ג יראה שהגהות מיימוני שינה מלשון הסמ"ג שלפנינו שלדבריו כאילו כתב הסמ"ג על החזירו יצא דבזה בעינן תנאי כפול, אכן לפי דברי הסמ"ג שלפנינו משמע שקאי על לא החזירו לא יצא דזה דוקא איירי בכפל התנאי אבל בלא כפל התנאי בטל והמעשה קיים וא"כ דבריו הם כיש אומרים של הטור: (יב) יצא. הפמ"ג (א"א סק"ד) כתב מדכתב בחו"מ (סי' רמ"א ס"ו) כשאמר לי צריך להחזיר מיד משמע מיד היום ואפילו כבר יצא בה הנותן היום ולא צריך לו אלא למחר דשמא רוצה לכבד אותו ג"כ לאחרים ואפילו בשביעי של סוכות צריך להחזיר מיד מטעם זה, וכל זה באמר בפירוש על מנת שתחזירהו אבל בסתמא אף שצריך להחזיר ג"כ מיד מ"מ בזה כתב דיש לומר דאם יצא הנותן והחזירו למחר קודם זמן נטילה יצא, ד"ל דלא שייך אומדנא שאינו מתרוקן מן המצוה רק לדידיה אבל לא מסתמא שרוצה ליתן לאחרים והניח בצ"ע. ומ"מ אם עדיין לא נטלו בני ביתו בזה נ"ל דודאי צריך להחזיר מיד אפילו בסתמא דבזה פשיטא דהוי אומדנא כמו לגבי ידי' היכי שלא נטל הוא בעצמו. שוב ראיתי בריטב"א בסוכה (מא: ד"ה לא דחויא) שכתב

בפירוש אף בהתנה שתחזירהו לי אם כבר נטלו היום שמחזירו למחר קודם נטילה ודיו, נגד דעת הפמ"ג ע"ש שיש חסרון בדבריו אבל מ"מ נראה בפירוש כוונתו כן: ובסתמא אם נאנס בידו פסק באלי' רבה (סק"ו) דנותן דמים ויצא למפרע אבל באמר בפירוש שתחזירהו לי לא יצא

בנאנס ביום ראשון אבל בחה"מ יצא גם בזה כשנותן דמים אף שלא קיים התנאי כיון דלהרבה פוסקים יוצאין בגזול: (יג) דלא על מנת שלא יקדישו (יג) דלא גרע ממתנה על מנת להחזיר. [ר"ן פ"ה דנדרים]:

גרע ממתנה על מנת. שתחזירהו לי דאז ג"כ אינו יכול להקדישו כמבואר בחו"מ (שם). אכן לפמש"כ בס"ק ז' נראה לי דלדידן דאזלינן בתר אומדן דעתו גם בלא אמר לי אינו יכול להקדישו דאם החזירו כשהוא מוקדש אינו יכול לצאת בו עוד ביום ראשון דלא הוי לכס, ואתרוג אפילו בשאר הימים אינו יכול לצאת בו עוד דאתרוג שאסור באכילה פסול גם בשאר הימים (כמבואר סי' תרמ"ט ס"ק כ"ז) ולכן אין ברשותו להקדישו דהא צריך להחזיר לו כמו באמר לי. ובלא"ה לענ"ד לא נראה פסק הרמ"א בזה דהנה הב"י הביא הרוקח (סי' ר"כ) שכתב מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת לא שמה מתנה על כן יאמר לחבירו אתרוג זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו ולא יאמר לי עכ"ל. ותמה עליו הב"י שהרי רבא אמר (מא: הילך אתרוג זה על מנת שתחזירהו לי יצא ועל זה הביא הר"ן בפרק השותפין (נדרים מח. ד"ה כל מתנה) דלא אמרינן כן דמתנה שאינה יכול להקדישה אינה מתנה אלא בהא דמתנת בית חורון שם דאפילו לשעתה לא נתכוון להקנותה לו מה שאין כן במתנה על מנת להחזיר ע"ש. ולא ידעתי היאך העלים עין מדברי הר"ן במקומם בפרק לולב הגזול (כ. מדפי הרי"ף) שכבר הוקשה לו מהא דרבא וכתב שמטעם זה הרשב"ם (ב"ב קלז:) באמת לא גורס בהא דרבא לי, וא"כ ברור שגם דעת הרוקח כן. וכן היא ג"כ שיטת הרב אביגדור הכהן שהביא הרא"ש בשו"ת (כלל ל"ה סי' ב') כמו שהוכיח מדבריו השער המלך (הל' לולב פ"ח ה"י ד"ה ושוב) וכן משמע ג"כ מדברי הרמב"ם שכתב בהלכות לולב (פ"ח ה"י) נתנו לו על מנת להחזירו יצא ידי חובתו ולא כתב על מנת להחזירו לו ועוד שהרי הר"ן בנדרים פרק השותפין (שם) הביא ראיה לדבריו דדוקא לענין הא דמתנה של בית חורון אינה מתנה הא בעלמא אפילו לא יכול להקדישה הוי מתנה, מדקאמר במתניתין כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת ולא קאמר כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת. ואילו הרמב"ם (פ"ז דנדרים ה"ט) הביא הלשון כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת. ועיין בתוספות י"ט (נדרים פ"ה מ"ו) שכבר הביא ב' גירסות שם בזה ועכ"פ לגירסת הרמב"ם בכל מקום לא מקרי מתנה אם אין יכול להקדישה וא"כ שיטתו היא ג"כ כשיטת הרשב"ם ורוקח דלא גרסינן בהא דרבא לי. והנה הר"ן והריטב"א בפרק לולב הגזול (שם) הביאו עוד תירוצ' בשם הראב"ד אפילו גרסינן לי מכל מקום לא קשה מהא דרבא דאין יכול להקדישה שהרי יכול להקדיש טובת הנאה שיש לו בלולב לטלו. ותירוצ' זה כתבו גם התוספות סוכה (מא: ד"ה הילך) בתירוצם הראשון ע"ש, ועכ"פ

לכל הנך שיטות אם נתנו לו על מנת שלא יקדישנו לא יצא כיון דאז אפילו טובת הנאה שבו ג"כ לא יכול להקדיש. ולכן נ"ל שאף שהתוס' בתירוצם בתרא והרשב"א בנדרים והר"ן וריטב"א וסמ"ג ס"ל דלא בעינן על מנת שיכול להקדישו להיות נקרא

מתנה מכ"מ כיון שהתוס'

בתירוצם קמא והרשב"ם וראב"ד ור"א הכהן ורוקח וכן משמעות דברי הרמב"ם ס"ל דבאין יכול להקדיש לא מקרי מתנה מי יכריע להקל. ומדברי הר"ף והרא"ש ג"כ אין הכרע שאף שהביאו על מנת שתחזירוהו לי בדברי רבא מכ"מ אפשר שס"ל כשיטת הראב"ד דזה מקרי יכול להקדישו כיון שיכול להקדיש טובת הנאה ולכן לענ"ד אין להקל: (יד) שאין לו אחר. נ"ל אפילו יש לו אחר רק שאינו הדר כל כך צריך להחזיר לו דגם

בזה אזלינן בתר אומדנא דמסתמא לא יתן ההדר לאחר ויקח הגרוע: (טו) לא יצא. פ"י שצריך לטול אחר בו ביום. ואין להקשות דיחזירונו עתה ויצא בו למפרע, י"ל דאיירי שהלכו הבעלים. ולדידן יש נפקותא גם לענין שאם נטלו בשאר הימים לא יצא שהרי אם לא החזירו כפי שהתנה גזול הוא בידו כמו שפירש רש"י בסוכה (מא: ד"ה החזירו) ובגזול אין יוצאין לדידן גם בשאר הימים כמבואר בס' תרמ"ט (ס"ה): (טז) וצריך לחזור. אפילו אמר בפירוש על מנת שתחזירוהו לי כ"כ הרא"ש (פ"ג סי' ל"א) (מג"א) וכתב דרכי משה (אות א') בשם רבינו ירוחם (נ"ח ח"ד) אם נתן אתרוג במתנה ואמר אחריו לפלוני אפילו אכלו הראשון או מכרו יצא דאין לאחרון אלא מה ששייר הראשון עכ"ל. ונ"ל דמייירי ביש להנותן אתרוג אחר דאל"כ אפילו בסתמא צריך להחזיר לו דוקא, ואף שאמר אחריו לפלוני מסתמא כוונתו ה' שהאחר יחזיר לו ואם אכלו לא יצא: ראיתי בשלטי גבורים בשם ריא"ז (כ. מד' הר"ף אות ב') וז"ל ונראה בעיני שאם רוצה להתנות אדם כל מי שיגיע לולבי היום בידו יהי בידו מתנה על מנת להחזיר חוץ מן הקטן הרשות בידו וכל אחד יוצא בו ובלבד שיחזירוהו לבעליו עכ"ל. משמע מזה דהבעלים אין משגיחין כלל בלולב כשהושב רק כשיבוא כל אחד יטול הלולב מעצמו ומחזירו למקומו. ולענ"ד צ"ע כיון דע"כ צריך להחזיר לבעלים במתנה א"כ צריכים הבעלים לזכות בו אחר שהוחזר, ולפי המבואר בחו"מ (סי' רמ"א ס"א) צריך קנין לזכות במתנה כמו במכר דהיינו ע"י משיכה או הגבהה או ע"י חצרו כמבואר שם (סי' קצ"ח ס"א וסי' ר' ס"ו) צריך שיתכוונו הקונה והמקנה, וא"כ ה"נ אין תקנה רק כשיתן כל אחד לאחר שנטלו במתנה לחבירו במתנה על מנת להחזיר לבעלים

(ה) נתנו לו סתם הוי כאלו אמר לו על מנת שתחזירוהו לי דמסתמא על דעת כן נתנו לו כיון שצריך לצאת בו (יד) שאין לו אחר ואם לא החזירו (טו) לא יצא. הנה (טז) וצריך לחזור וליטנו לבעליו צמחנה כדי שיהיה של צעלים וינלו צו [הרא"ש ורצינו ירוחם נ"ח ח"ד]. ומיהו אפילו לא החזירו לידו אלא לאחר ואחר לאחר והאחרון מחזירו (יז) לבעלים יצא:

(ו) לא יתנו ביום ראשון (יח) לקטן קודם שיצא בו מפני שהקטן קונה ואינו מקנה לאחרים מן התורה ונמצא שאם החזירו לו אינו מוחזר

הראשונים, ואם הניחו במקומו ובא אח"כ אחר ורוצה לטול צריכים הבעלים לזכות בו מקודם ע"י אחד מדרכי קנין ואח"כ יכולים ליתן במתנה לאחר, או שכל אחד אחר שנטלו יאמר ג"כ כל מי שיבא הלולב לידו הרי הוא לו במתנה ואז יכול לזכות ולצאת בו בלי זכיית הבעלים

בנתיים, דאין לומר דכשהחזירו הראשון למקומו גם אם לא זכו בו הבעלים הוי הפקר ומי שנטלו זוכה בו מן ההפקר, דזה אינו דאזלינן בתר אומדנא דודאי לא הקנו אותו הבעלים על מנת להפקירו ולכן אין תקנה אלא כמש"כ: (יז) לבעלים יצא. אפילו אמר בפירוש על מנת שתחזירוהו לי (מ"א סק"ז בשם רשב"א ח"א סימן אלף) והנה דעת הרשב"א שם כדעת הטור וש"ע כאן שמעצמו יכול ליתן לאחר אפילו לא נתן לו הנותן רשות דס"ל דמעשה דר"ג שנתן רבי

יהושע לראב"ע וראב"ע לר"ע היה בלא נטילת רשות מר"ג (מא:): וכן הוא ג"כ דעת הריטב"א והר"ן שם בגמרא. אכן התוספות (שם ד"ה ואם) ע"כ לא ס"ל הכי מדכתבו שר"ג דעתו היה ליתן לכולן משמע הא בלא"ה היו צריכין להחזיר לר"ג עצמו אף שלא אמר בפירוש על מנת שתחזירוהו לי, דהא ר"ג לא אמר כן לדעת בעל העיטור (הל' לולב הובא בב"י) דיליף מהא דר"ג דבסתם צריך להחזיר. וכן נראה ג"כ דעת רש"י שם שכתב שר"ג על מנת שיחזירוהו לו נתנו להם משמע דלכולן נתן. וכן נראה ג"כ דעת הרא"ש (פ"ג סי' ל') שכתב כן היתה המתנה שכל אחד יתנו לחבירו ויחזירוהו לבסוף עכ"ל. ולא ידעתי למה הכריע רבינו הטור נגד דעתם ז"ל ובפרט נגד דעת אביו הרא"ש ז"ל. ולכן לענ"ד יש להחמיר שלא ליתן לולב שקיבל במתנה על מנת להחזיר אפילו בלא אמר לי לאדם אחר מבלי דעת ורשות הנותן ובפרט היכי שאיכא אומדנא שמקפיד הנותן שלא יטלוהו רבים שמא יפסד לו: גם נראה לי שאף לדעת הטור וש"ע יש חילוק בין נתן הנותן רשות ליתנו לאחר ובין נתן מעצמו לענין אם נאנס ביד השני דבנתן רשות הראשון יצא שהרי קיים תנאי הבעלים ליתנו לאחר, אבל בנתן מעצמו ונאנס ביד השני גם הראשון לא יצא דהוי כאילו נאנס ביד עצמו שלא יצא ועיין ס"ק ח': (יח) לקטן. אם אמר לקטן יהא שלך עד שתצא בו הקטן לא יצא (מ"א בשם הרא"ש פ"ג ס"ל) ואז לא יצא ידי חינוך וכן בתופס עם התינוק אף שכתב הש"ע שפיר דמי היינו לענין שיכול אח"כ הגדול לצאת בו אבל מ"מ הקטן לא יצא וכן כתב ג"כ בפמ"ג (א"א סק"ט). והב"י בשם המרדכי (סי' תשנ"ט) כתב עוד וז"ל ובקאי הדעת מחזירין אותו למקומו והתינוקות מעצמן נוטלין אותו ומברכין עליו עכ"ל. משמע שלכתחלה יכול לעשות כן.

ט שם ופרוש הטור
והר"ן.

הגה (יז) ומתיר לתת לו אתרוג במתנה על מנת שלא יקדישו, דלא גרע ממתנה על מנת להחזיר (ר"ן פרק ה דנדרים): ה. (יח) נתנו לו סתם, הרי כאלו אמר לו על מנת שתחזירהו לי, ^[ה*] דמסתמא על דעת כן נתנו לו כיון שצריך לצאת בו שאין לו אחר, ואם לא החזירו לא יצא: הגה (יט) וצריך לחזור ולתנו לכעליו ^ב במתנה (כ) כדי שיהיה של בעלים ויצאו בו (הרא"ש ורובנו ירוחם נתיב ח חלק ד).

באר היטב

החזירו לאחר זמן מצותו, יצא, חשן משפט סימן רמא סעיף ו. עין בתשובת בית יעקב סימן קרד ועין ביד אהרן. ועין בתשובת מהרש"ם סימן כא דמי שמכר לילב לחבירו בתיא שלא יטלוהו ונטלוהו, אפילו לא היה אלא גלוי דעת לא יצאו ידי חובתם, עין שם: ז. להחזיר. דאז גם כן אין יכול להקדישו: ס. במתנה. אפילו אמר בפרוש על מנת שתחזירהו לי, הרא"ש, מגן אברהם:

שערי תשובה

יצאו הקהל, ולמד מזה לגזול אתרוג מן חבירו ונטלו ביום טוב וכמועד פיסו ומחל לו מהני המחילה למפרע, עין שם. ובכרמי יוסף הביא ראיה לזה ממה שכתב בארחות חיים וכל בו בתנאי שלא יטלוהו ונטלוהו, אפילו לא היה אלא גלוי דעת לא יצאו ידי חובתם, עין שם: ז. להחזיר. דאז גם כן אין יכול להקדישו: ס. במתנה. אפילו אמר בפרוש על מנת שתחזירהו לי, הרא"ש, מגן אברהם:

באור הלכה

אמר כלום. ומצאתי שכתב עמד בזה כאלה רבה בשם תשובת בית יעקב. ועל כרחק אנו צריכין לומר דסבירא לה להרמ"א שם דמכין שפרש דבריו על מנת להחזיר ולא פרש לומר שיחזיר לו, גרע מסתמא. ומכל מקום למעשה צריך עיון. דכמה אחרונים מפקפקין על סברא זו, ועין בקורן נגהאל בסוגיא זו וכן בכוכי יעקב ודעתם, דבעל העטור שסובר דאפילו בסתמא כונתו שיחזירונו בזמן מצותו, כל שכן כשמתנה על מנת שתחזירהו אף שלא אמר לי, וחולק על הרשב"א. ודע, דגם באומר על מנת שתחזירהו לי, דמחזיק להחזירו בזמן מצותו, גם כן איך חלוק בדבר, דבאין לו לולב אחר מחזיק להחזירו ביום זה אם לא ברך או על כל פנים ליומא דלמחר, וכמו שכתבנו במשנה ברורה, ומטעם דאמנדא דמוכח הוא, אבל כיש לו עוד לולב כשר לברך עליו, נהי דאינו רשאי להחזיר לו אחר החג שהרי אמר החזירה לי, ומידי דחיי לה קאמר, אבל אינו מחזיק להחזיר לו ביום זה או למחר, וכל שמחזיר לו כחג אפילו ביום שביעי נמי יצא ידי תנאו, דהא צדון קאי למצותו, והרי לא פרש באיזה יום וכמה שיהא שונה בשעת החזרה. כל זה לקטתי מדברי תשובת הרשב"א הנ"ל, עין שם. ודע עוד, דקרוב לומר דאפילו כבר ברך הנותן, אם לא ברכו צדון בניו הסמוכין עליו וסודרן תמיד לברך על לולב של אביהם נמי לא יצא אם לא החזיר, דגם זה אמנדא דמוכח הוא, שאין אדם מניח בניו בלא מצוה וניתן לאחרים. אחר כך מצאתי שגם במו"ק קציעה מצדד בן:

^[ז*] ומתיר לתת לו במתנה על מנת שלא יקדישו. עין ברא"ש ור"ן וריטב"א ועוד פוסקים שכתבו טעמא דמלתא, דכלל דכל מתנה שאי אפשר להקדישה אינה מתנה דתנינן, לא באה לאפוקי רק היכי דלא הוי רק הערמה בעלמא שלא כן כלל לתת, אבל בלי הערמה אף שהמתנה הוא רק לברך אחר גם כן חילא, וכן פתח התוספות בסנה דף מא, עין שם בארד, וכן משמע להדיא בסוגיא דבבא בתרא דף קלז ע"א דקאמר שם, אלא הקא אי מפק לא נפיק בה למאי יהבה נהלה, ועין שם בפרוש רש"ם ומבאר דאף אם אינו נותנו לו לשום דבר רק לצאת בו ידי מצות החג גם כן מקרי נתינה כיון שהוא שלו לברך זה, וממילא נראה דכל שכן באם אמר לו, הרי הוא שלך במתנה על מנת שלא תתנו לשום אדם, או אפילו באומר לו הרי הוא שלך ואינך רשאי לתנו לשום אדם, או אפילו באומר לו הרי הוא שלך ואינך רשאי לתנו לרבים אלא ברשות הנותן הראשון, ואף שיש מי שמתיר וכמו שמוכח מקמחר וכן משמע במאירי שהביא יש פוסקין שבנותן מתנה על מנת להחזיר אינו רשאי לתנו לרבים אלא ברשות הנותן הראשון, ואף שיש מי שמתיר וכמו שמוכח מקמחר בסעיף ה, שם הטעם הוא דהרי לא התנה בפרוש אלא אמר על מנת שיחזיר לי והרי החזיר לו, אכן מוכח על כל פנים במתנה בפרוש, דאינו רשאי לתנו לאחר ואף על פי כן יוצא בו. והנה הגאון מליסא בדרך החיים החמיר בזה וכתב דכל שאינו בלח המקבל לתנו לאחר אינו מתנה כלל, ולעניות דעתי אינו כן, כמו שהוכחנו:

ומצאתי בשדי חמד שהביא כבר דעת פמה גאונים לחלק עליו בזה:

ה ^[ה*] דמסתמא על דעת כן נתנו לו. וגם בזה לא מהני חזרת דמים, כיון שאין לו אחר. ומכל מקום בנאנס בידו, מצאתי לרובנו ירוחם שכתב דמשמעות בעל העטור דיוצא בזה בחזרת דמים, שהרי על כל פנים לא אמר בפרוש החזירהו לי (נאליה נבהן):

שער הציון

ב. ריטב"א ומאירי: בא. בשב"א סימן אלף ותרין בסוגיא ומאירי. ומכל מקום מסתפקא בהחזיר לו אחר כל התפלות ובשכיל זה לא עשה הנענועים בהלל בעבור כדרכו תמיד לנענע עם הבור, ואולי יש בזה קפידא לבטל המתנה, או אפשר דוקא בהחזיר לו אחר זמן מצותו לגמרי, וצריך עיון. ועל כל פנים לפתחלה בנדאי צריך לזהר בזה להחזיר לו קדם הלל: כב. מגן אברהם: ז. כג. מאמר מרדכי, וראיה דהא במעשה דרבן גמליאל גם כן היה שנטל מתחלה בעצמו, ואפילו הכי אם לא היה רבי עקיבא מחזירו לרבן גמליאל לבסוף משמע בגמרא דלא היה יוצא, והינו, משום שרבן גמליאל צריך לו למחר לצאת בו בעצמו, ומה שכתב רמ"א דצריך וכו' כדי שיצאו בו הבעלים מידי באם נתנו קדם שיצא הוא בעצמו: כד. וזהו עקר חלוקה בין אם אמר לו יהא שלך דסעיף ג שלא יצא לתא דסעיף ד וכמבאר ברא"ש: כה. וכבר עמד בזה הגאון ר' ישעיה ברלין בהנהגותיו ונשאר בצריך עיון, ונאף שיש לתרץ ולאשכחתי אפן שאפשר שהבעלים לא יצאו באפן זה, כיון שמחזיר לו בתחלת היום שלא במתנה לעת עתה, והרי יש לו שהות מצד תנאו להחזיר גם בסוף היום כל שיש לו צדן זמן לברך עליו, ובהו אי אפשר להו להבעלים

ספר נדרי זריזין

ר"ן ג'משנה ד"ה כל מתנה שאם הקדישה אינ' מקודשת כו' הנה
כדבריו מבואר נמי בלשון החוס' במהכת
ב"ב פ' ז"ב אך מדבריהם יהי' מוכח דס"ל כל מתנה עמ"ל אין לריך
להקנאה חדשה ולכך שפיר הקשו כיון דשם אין בידו להקדישו וחוזר
ממילא וכאן נמי אין בידו להקדישו שוין הם אבל להסבירים דמתנה
עמ"ל לריך הקנאה חדשה מטעם דס"ל דמתנה על מנת להחזיר הוא
המתנה עולמית רק לחזור ומקנה לו א"כ אינו דומה כלל לכאן
דהתם נותן לו המתנה להיות שלו לגמרי ואף להקדיש הוא יכול רק
דאינו יכול להקדישו מכח תנאי מבחון שהתנה עמו שיחזירנו לו שיהי'
ראוי לו וכיון דהוי רק תנאי מחוץ מה לי אם התנאי בגוף הדבר שלא
יקדישו ומה לי אם התנה תנאי אחר ולכך אין יכול להקדישו מכח
התנאי • אבל כאן ללא התנה עמו תנאי רק שיש אומדנא דמוכח ללא
נחן לו ע"מ שיקדישו הוי שייר בגוף המתנה ששייר לנפשי' כח שלא
יוכל המקבל להקדישו הכל דיש שיה בגוף המתנה לא הוי מתנה
וכן מלינו חילוק כיוצא בזה ב"ד דב"ב וביו"ד סי' מ"א גבי ע"מ
שהמעשר שלי או המתנות שלי דע"מ הוי תנאי וחזק הוי שירא והתם
לענין מתנה עמ"ל עדיף שיר מתנאי וכאן לענין כח המתנה הוי
להיפוך דע"מ עדיף דע"מ לא הוי שיר רק תנאי לכך הוי מתנה אף
דאין יכול להקדיש והוי רק מכח התנאי ולא שירי שייר אבל כאן ללא
התנה ע"מ רק סתם הוי הוכחה ללא נחן לשם כך הוי שיר ששייר
לנפשי' כח שלא יוכל להקדיש וכל דשייר לנפשי' כח לא הוי מתנה ומזה
מוכח דס"ל להחוס' והר"ן דע"מ לא לריך הקנאה חדשה ולכך ע"מ
ע"מ להחזיר הוי נמי שירי שייר דאינה מקנה לו רק לזמן מה וכיון
דשירי שייר ואעפ"כ מהני שפיר הקשו מכאן והולרכו לתרץ מטעם
ערמה :

אקנייה לבנו קטן דבאומר אחריו לעצמי אין המקבל מתנה יכול למכור ע"ש, היינו משום דאמרין לעצמו משייר הגוף ואינו נותן אלא לפירות, אבל היכא דנותן הגוף למקבל גם באומר אחריו לעצמי אין לו אלא מה ששייר המקבל, אם לא שהתנה בפירוש ע"מ להחזיר דה"ל כמתנה שיהיה לו שויר ואם לא יהיה שויר לא יהיה כמתנה כלום, והכא באחריו כיון דאם מיפק לא נפיק למאי יהיה ודאי נתן לו הגוף, וכמו לרבי דס"ל בעלמא אפי' באחריו לפלוני אינו נותן לראשון אלא לפירי ואפילו [הכין] באחריו מנעמא דאי לא נפיק וכו' מודה דנתן לו הגוף, וא"כ ה"ה באחריו לעצמי שייך ה"ט אי לא נפיק כו'. וכן למאי דכתב בש"ע בסי' רמ"ח סעי' ג' ברמ"א שם נתן לראשון הנכסים לעשר שנים ואח"כ לפלוני ומכרן הראשון השני מוציא מיד הלוקח שהרי לא נתן רק לזמן ע"ש, היינו נמי משום דאוליין בחר כוונה ואמרין כיון שלא נתן אלא לזמן לא הקנה אלא לפירי, אבל היכא דנתן בפירוש את הגוף אפי' לשעה מהני, וכיון דאי לא נפיק למאי יהיה ה"ל כמפרש שנותן את הגוף וכמו לרבי וכמ"ש.

ועיין ברא"ש פ' יש נוחלין [סי' מ"ו] שם בזה דאמרו אלא מיפק לכ"ע נפיק אלא מכרה או אכלה באתו למחלוקת רבי ורשב"ג, וכתב עלה הרא"ש ו"ל דלרבי דלא מהני אחריו ע"כ הו' כמו אחריו זה נתון לך כמתנה ע"מ שתתנהו אחריו לפלוני, והנה ליכא למימר דלרבי ה"ל כתנאי ע"מ שתתנהו הראשון בהקנאה לשני דהא אמר אחריו לפלוני ואחר מיתה אין קנין, וגם ליכא למימר דמתנה שיקנה הראשון מהיום ולאחר מיתה לשני דזה לא הוזכר בדבריו כלל. אלא ודאי דהשני זוכה מכח הנותן, ומשום דמתנה לראשון לא היה אלא עד זמן חיותו ואחריו ממילא יהיה לשני, אלא דלרבי אכלה או מכרה לא נתקיים התנאי דה"ל כמתנה שיהיה שויר לאחריו וכל דלא שייך לא נתקיים המתנה. וא"כ על אופן זה ממש הוא דין מתנה על מנת להחזיר, דגוף המתנה אינו אלא לזמן ואחר שיעל בו יהיה לעצמו כמו באומר אחריו לפלוני דנפיק ביה כיון דהגוף של הראשון לזמן החיים, ושיהיה שויר לעצמו אחר שיעל בו שלא ימכרו או יאכלנו כיון דהגוף שלו מתנה ע"מ שתחזיר לו, וכל זה נכון היטב.

ואע"ג דכתב הר"ן בנדרים דף כ"ט ע"א [ג' היום את אשתי ולמחר אי את אשתי דלא נפקא בלא גט, וכתב שם [ד"ה אמר ליה]

◀(ד) הנותן מתנה על מנת להחזיר. כתב הרא"ש פ' לולב הגזול [סי' ל'] גבי אחריו כמתנה ע"מ להחזיר, ח"ל ואריך שיטתו לו כמתנה גמורה ע"מ שיחזיר ואחר שיעל בו צריך לחזור וליטנו לו כמתנה בשעת חזרה, אבל אם אמר לו יהא כמתנה עד שתעל בו ואח"כ יהיה שלי כמתנה לא יעל בו דהו' כמו שאלו, ותדע מדאמר לקמן [מ"ו ע"ב] לא ליקני איניש לולבא לינוקא ביומא טבא דינוקא מיקני קני אקנוי לא מקני, ואם אינו צריך לחזור [וליתנו לו] כמתנה נהי דקטן לאו בר אקנוי הוא ליקני ליה עד שיעל בו ולחזור לו ממילא, אלא ודאי צריך לחזור וליטנו כמתנה וקטן לאו בר אקנוי הוא עכ"ל. וכ"כ הריטב"א בחידושו פ"ק דקידושין [ו' ע"ב] וז"ל ומיהו מתנה ע"מ להחזיר הקנאה גמורה היא וממון שלו וכשמתחזרה לו הקנאה גמורה צ"ע כשאר הקנאות דעלמא, ומסתברא שאם שעבדה לבע"ח הרי הוא משועבד ומחזיר וגובה ממנו לאחר חזרה עכ"ל.

אמנם לולי דברי הרא"ש והריטב"א יראה לענ"ד דמתנה על מנת להחזיר הוא כמשמעו, ואין בו תנאי הקנאה אלא שנתן לו כמתנה את האחריו עד שיעל בו והוא מתנה גמורה וחלוטת עד הזמן. ומ"ש הרא"ש דה"ל כשאלו נראה לענ"ד דכל כה"ג לאו דין שאלו הוא, וראה מהא דאמרין בפ' יש נוחלין דף קל"ז [ע"א] אחריו

זה נתון לך כמתנה ואחריו לפלוני ונטלו ראשון ויאלו בו באתו למחלוקת רבי ורשב"ג, ואמרין אלא הכא אי מיפק לא נפיק למאי יהיה ויהיה אלא מיפק לכ"ע נפיק אלא מכרה או אכלה באתו למחלוקת רבי ורשב"ג ע"ש, ומבואר דגבי אחריו לרשב"ג ודאי נפיק ביה כיון דס"ל דנתן לראשון הגוף א"כ שלו הוא לגמרי, ואע"ג דאמר אחריו לפלוני לא הו' כמו שאלו, ומשום דשאלו אין לו זמן השאלה אלא לפירות אבל אחריו לפלוני הו' הגוף לראשון, וא"כ מה לי אחריו לפלוני או אחריו לעצמי והרי אחר שעה לעצמי נמי קנה המקבל את הגוף עד הזמן ושל ממש הוא, והתנאי ע"מ שתחזירו אינו אלא משום דאם היה אומר ואחר שעה לעצמי הו"ל דינא דאחריו דאין לשני אלא מה ששייר וא"כ [אם] מכרה או אכלה לא יהיה לו שויר, ולזה מתנה ע"מ שתחזירו היינו שנותן לו הגוף עד הזמן לצאת בו ובאופן שיהיה לו שויר אחר כך לזה מתנה ע"מ שתחזירו לו, אבל גוף המתנה אינו אלא לזמן ונפיק ביה וכדמוכח מאחריו לפלוני ודו"ק היטב.

ואפ"י לדעת הרא"ש בפ' יש נוחלין דף קל"ז [ע"ב] בזה דרבי ציני

נתיבות המשפט

משפט האורים - חידושים

[ח] אבל קרקע לא. דלא שייך מוחזק בקרקע דבחזקת בעלים עומדת [סמ"ע סק"א]:

[ט] תנהו לזה. היינו במעמ"ש [סמ"ע סק"ב]:

הלכות מתנה סימן רמא

קצות החושן

קצות החושן

משום דכל קנין שאינו קנין עולמית אעפ"י שהוא קנין לזמן לגוף מכל מקום קנין פירות מיקרי וע"ש. היינו דוקא התם לענין אישות צענין קנין עולמית, אבל גבי אחריו הוא שלו אפי' אינו קנין לגוף אלא לשעה, דהא קנין עולמית בממון גם לזרעו אחריו וגבי אחריו לפלוני נפיק באתרוג.

וראיה ברורה למ"ש דמהני באתרוג אפי' אינו קנין לגופו אלא לשעה, דהא כתב הב"י בשם הרשב"א ב"ח סי' (תרל"ז) [תרנ"ח] באתרוג של שותפין והיינו אחריו הקהל דיוצאין בו ומשום ברירה וע"ש, והיינו משום דאמרין ר"פ השותפין שגדורו [מ"ה ע"ב] דסברי חכמים בשלו נכנס, וכתב שם הר"ן באורך [ד"ה השותפין] דהא קונמות מפקיע מידי שעבוד, והעלה שם משום ברירה ושותפין הו' קנין הגוף לכל אחד בשעה שמשמש בו וה"ל כמו ואחר שעה לעצמי וע"ש באורך, וכיון

דיוצאין באתרוג של שותפין משום ברירה דהו' ידיה קנין הגוף בשעה שמשמש ואע"ג דלאחר שעה הרי הוא של שותפו, וא"כ מוכח דכל שקנין לגופו אפי' לשעה הו' שלו לענין אחריו, ושאלו שאני דאינו קנין לגופו אלא לפירי חוה ברור.

ובן נראה מדברי תוס' בערכין דף ל' [ע"א ד"ה ולא], וע"ש שכתבו דכל דבר שסופו להחזיר לבעלים כגון שאלה ושכירות ומתנה ע"מ להחזיר אינו נקנה בחליפין ע"ש, ואי נימא דמתנה ע"מ להחזיר היינו קנין עולמית ע"מ שיחזיר ויתנה לו בהקנאה, הרי הוא של המקבל מתנה גמורה וחלוטה ומה שצריך לחזור ולהקנותו אינו אלא מזד התנאי א"כ ודאי נקנה בחליפין כמו שארי מתנה, אלא ודאי דמתנה ע"מ להחזיר אינו אלא לשעה ומש"ה כיון שסופו לחזור ממילא ה"ל לענין חליפין כמו שאלה ושכירות, וכל זה נראה נכון וברור.

א"א שלא מנאמי לי רב בזה ואחר החיפוש מנאמי רב קדמון כדברינו אלה, והוא בתשובת הרא"ש כלל ל"ה סי' ז' שם כתב תשובת הרב ר' אביגדור כהן ז"ל אותה ששינוי [סוכה מ"א ע"ב] אין אדם יוצא ידי חובתו ביו"ט ראשון בלולבו של חבירו, אע"ג דיהיב ליה בפירוש הנחת שימוש דהיינו נטילתו לנאת בו לא נפיק ציה עד דמקניה ליה קניית הגוף לשעה לכל הפחות, התם היינו טעמא דכתבינו לנכס משלכם דקנין הגוף משמע ולא סגי בהנאת שימוש לחוד, וא"ת הלא מתנה ע"מ להחזיר קנין פירות בעלמא קרי ליה בפי' יש נוחלין

ואיך נפיק ציה, י"ל דלהכי קרי ליה קנין פירות שאינו יכול לאוכלו אבל מיהו קנין הגוף לשעה מיקרי ובהכי סגי דולקחתם לנכס משלכם משעת לקיחה קפיד רחמנא שיהיה משלו והא איכא, והכי מסיק התם בהדיא דאפילו מאן דפליג במכירה ואכילה למיפק כ"ע לא פליגי דנפיק עכ"ל, וע"ש ויעלזו לצי שכוונתי לדעת רב קדמון.

וה"פ"ז צריך לומר הא דאמרו לא ליקני אינש לולבא לינוקא כו', היינו במקנה בסתם צלי שום שיעור אלא שסומך שיחזור ויתן לו המקבל אח"כ במתנה, וכה"ג בקטן לא מהני כיון דאקנוי לא מקני, הא מקנה ליה בפירוש לשעה גם בקטן מהני כיון דמתנה ע"מ להחזיר ממילא חזרת המתנה, אלא דהתנאי ע"מ להחזיר היינו ששייר דאל"כ אין לו אלא מה ששייר ומכרה או אכלה אין לו, ומתנה שיסאר אחר שעה לעצמו. וא"כ לפי זה נימא דהקדישו והחזירו [ב"ב קל"ז ע"ב] כיון דהוא חוזר מאליו צלי הקנאה, אלא דכי מכרה ואכלה לא נפיק ציה דהא התנה שיהיה לו שיעור אח"כ באופן שיחזיר לו, ובהקדש כיון דקנוי לגופו לשעה יכול להקדישו והתנאי מתקיים דהא מחזיר לו ודו"ק. ועיין בסוכה בזה דלא ליקני לולבא לינוקא בפי' רש"י שם [ד"ה לא] נראה דמקנה לו בסתם וכמ"ש:

ה) ע"ל מנא שיתחזירו לי אינו קדוש. עיין ברא"ש פ"ק דקידושין [סי' כ'] גבי מקדש בטבעת שאולה ח"ל ולכל הפחות תהיה מתנה ע"מ להחזיר והו' מקודשת ויקנהו מן האשה ויחזירה לו או יחזיר לו דמיו, וחזרת דמים הו' חזרה אפי' לרבנן דפליגי אדרשב"ג באינטלית בגיטין דף ע"ד [ע"ב], דדוקא התם דלעזרה קא מכין אבל הכא משום הרווחה והא קא רווח, וגבי שור בפי' יש נוחלין דף קל"ז [ע"ב] יראה אס אמר שור זה נתון במתנה ע"מ שיתחזירו לי והקדישו והחזיר לו דמיו הרי זה קדוש אע"ג דאמר ע"מ שיתחזיר לי, דכיון שהחזיר לו דמיו ויכול לקנות בזה שור אחר כיוצא בזה קרינן שפיר מידי דהו' ליה עכ"ל. והא דכתב הרא"ש פ' יש נוחלין [סי' ל"ח] גבי מעשה דבית חורון [גדרים מ"ח ע"א] דהקדישו אינו קדוש, ו"ל והיינו דוקא אס נתן לו בסתם אבל אס פי' דבריו אפי' נתן שלא ליתן וללא למכור ושלל להקדיש כו' הו' מתנה לאותו דבר, וה"ל לקמן אחריו זה נתון במתנה ע"מ שיתחזירו לי אע"פ שאינו יכול להקדישו הו' מתנה רק שיחזירוהו לבסוף ע"ש. ומאי

נתיבות המשפט

משפט האורים - ביאורים

(ה) והקדישו והחזירו. תמיה לי דהא מבואר ברא"ש פ' לולב הגזול [סי' ז'] דאחר שיצא בו מחוייב ליתן לו במתנה בשעת חזרה, והביא ראה מהא דאמר לא לקני איניש לולבא לינוקא ביומא קמא, דינוקא מקני קני אקנוי לא מקני. וכ"כ הרשב"א ב"ח שם [מ"ו ע"ב], ע"ש שכתב דהו' כתנאי דא"ל לקיימו, כיון שהקטן אינו יכול להקנות והוא התנה ע"מ שיחזיר, דהיינו ע"מ שיחזיר ויקנה לו ע"ש. וכ"כ הריטב"א ב"ח לקידושין בפי' ק' [ו' ע"ב] ח"ל ומיהו מתנה ע"מ להחזיר הקנאה גמורה היא וממון שלה, וכשמתחזרה לו הקנאה גמורה צ"ל וכו'. ולפי"ז קשה הא כשהקדישה שוב אינו יכול להקנות לו בשעת חזרה, דהא אין אדם מקנה דבר שאינו שלו, והרי לא קיים תנאו. ועוד דמ"ש הקדישו דנקט, הו"ל למינקט מכרו או נתנו דמ"ל מכרו לגזוה או מכרו להדיט. והן אמת שמדברי הג"י [ב"ב ס"ג

משפט האורים - חידושים

[ין] ל"מ אס נותן לו ע"מ להחזיר. דוקא בזה שנדר לחבירו שיתן לו דאז הו' כנודר ע"ד חבירו מש"ה צריך ליתן לו מתנה גמורה. אבל כשנדר סתם ליתן מתנה יכול ליתנו אפי' ע"מ להחזיר. סמ"ע [סק"י]:

[יא] הקדישו. ע"ב [סק"ה] דהיינו הקדישו לשלמים, אבל הקדישו להקדש בדק הבית או מכרו ל"מ החזרה, דהא לחזרה בעינן קנין וא"א מקנה דבר שאינו שלו. וע"ע בביאורים:

בית הכנסת, אבל לדידן שקיי"ל בדאורייתא אין ברירה, אסור להכנס לבית הכנסת. [ולפ"ז יסבור הרמב"ם שאיסור ויתור הוא מדרבנן, עיין לעיל לב: אות ה ומה: אות ד].

הקה"י מקשה [כעין קושית הט"ז הנ"ל] דא"כ הדרה ההו"א של הגמ' לעיל שראב"י ורבנן נחלקו בחצר שיש בה דין חלוקה, וגם בזה מתיר ראב"י, והרמב"ם בעצמו פוסק שיש איסור בחצר שיש בה דין חלוקה.

← ד [ר"ן ד"ה כל וכו' כלומר נהי דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה אע"ג דאם הקדישה אינה מקודשת וכו' שאני התם דמ"מ לשעתה מתנה היא וכו' – כוונת הר"ן להקשות איך אפשר לומר שמתנה שא"א להקדישה אינה מתנה, הרי מהני מתנה ע"מ להחזיר אע"פ שא"א להקדישה. וכן מקשים התוס' [ב"ב קלד. וסוכה מא:].

א. התוס' מתרצים [בתירוצ ראשון] שבמתנה ע"מ להחזיר יכול להקדיש כל זמן שהוא בידו. השפת אמת [סוכה מא:] מקשה שגם לגבי מתנת בית חורון היה המקבל יכול להקדיש לזמן ומ"מ אמרו שאינה מתנה. ותירץ נהי דהיה יכול להקדיש קודם שבאו לאכול, מ"מ כיון שרצה שהסעודה יהיה של המקבל בזמן שהאב יאכל מהסעודה ואז אינו יכול להקדיש, נמצא שבזמן שהאב אכל אינו מתנה ואסור לאביו לאכול מהסעודה.

הכפות תמרים [סוכה מא:] ושער המלך [לולב ח-י ד"ה ובמה] מקשים דבגמ' [לעיל כח:] נחלקו אמוראי אם איכא הקדש לזמן [כגון אילן זה הקדש עד שיקצץ], לפי עולא איכא הקדש לזמן ולפי בר פדא ליכא הקדש לזמן דקדושה לא פקעה בכדי, וא"כ בשלמא לפי עולא ניחא דבמתנה ע"מ להחזיר יכול להקדיש הקדש לזמן, אבל לפי בר פדא למה ההקדש נפקע, ואם ההקדש ימשיך אינו יכול לקיים

התנאי להחזיר המתנה. ומתיר הכפ"ת שכוונת תוס' שיכול להקדיש ואח"כ לפדות ולהחזיר המתנה. השער המלך והשפת אמת מבארים שכאן שאין לו זכות ממון בחפץ אלא לזמן, מודה בר פדא שאינו יכול להקדיש יותר מהזמן שהיו שלו, ודמי למקדיש שדה מקנה שיכול להקדיש רק עד היובל [כמש"כ הר"ן לעיל כט. ד"ה אמר]. ומבואר שלמדו שמתנה ע"מ להחזיר היא מתנה לזמן, דאם היא מתנה לעולם ע"מ להקנות חזרה, א"כ אם מקדיש לפני שמחזיר יחול ההקדש לעולם.

ב. עוד תירצו התוס' שאין הכוונה דהיכא שא"א להקדיש לא תחול המתנה, אלא הטעם שלגבי מעשה דבית חורון לא חלה המתנה הוא כיון שהיו הערמה שבכלל לא התכוון לתת מתנה, כמש"כ בגמ' דסעודתו מוכחת עליו [ופירש הר"ן כיון שהיו סעודת נישואין לבנו אין אדם נותנה לאחר]. והא דנקט כל מתנה שאינו יכול להקדיש אינה מתנה, לאו דוקא, ונקט כן משום שבמעשה דבית חורון המקבל הקדיש, והקדשו לא חל כיון שהיו הערמה.

וכתב השלמי נדרים דכוונת הר"ן אצלנו כמו התירוצ השני של התוס', אבל מרומי שדה כתב שכוונתו כמו התירוצ הראשון.

ג. הרא"ש בב"ב תירץ שמי שנותן סתם בעינן שיהיה מתנה גמורה שיוכל המקבל להקדיש ולמכור ולעשות כל צרכיו, אבל במתנה ע"מ להחזיר כיון שעשה תנאי איכא שיור במתנה ולא נתן מתנה לענין להקדיש.

בחי' רע"א [ב"ב קלד: ד"ה כ' פר"מ] מביא מש"כ החת"ס [חו"מ סימן קלא] בשם רע"א לתירץ קושית התוס' שיש חילוק בין תנאי לשויר, דבמתנה ע"מ להחזיר ליכא שוירא רק תולה בתנאי ולכן אינה מתנה לחצאין, משא"כ כשנותן סתם והנותן משייר לעצמו שהמקבל לא יהיה יכול להקדישו, הוי שויר במתנה שאינו חל כיון שהיו מתנה לחצאין.

שלו, כדתנן במשנה [ב"ק קח.] שנותן לבניו או לאחיו.

אבל הרשב"א [כאן ולעיל מז. וב"ק קט.] ס"ל כיון שהנכסים אסורים על הבן בהנאה, אין זכיה באיסור הנאה דהוי לגביה כהפקר ואינו יכול לתתם במתנה, ולכן הרשב"א מפרש שכוונת המשנה שהאבא [המדיר המוריש] נותן במתנה לבניו או אחיו.

ומקשה הרשב"א לפי שיטתו איך כאן הבן קונה ע"מ להקנות לנכד, הרי אצל הבן הוי איסור הנאה שאינו יכול לזכות בהם. ומתיר הרשב"א שזה באמת מה שהקשו פומבדיתא [שבכה"ג קני ע"מ לקנות לא מהני]. ולפי רב נחמן שס"ל דקני, מבאר הרשב"א כיון שאין הבן קונה הנכסים להנאתו כלל אלא להקנותם לבנו, לא נכנס זה בכלל איסורו כלל. ולכאורה צ"ב דמ"מ איסור הנאה הוי ממון שא"א לזכות בו. וי"ל דשאני הכא כיון שאינו אסור בהנאה לכל [וא"כ אינו הפקר], אלא רק אסור לבן, מש"ה יש רק דין שאינו יכול לזכות עבור עצמו.

ולפי זה יוצא שמחלוקת פומבדיתא ור"נ היא האם הבן זוכה באיסור הנאה [עבור הנכד], אבל היכא שהנכסים אינם איסור הנאה לכו"ע יכול לקנות ע"מ להקנות. ומקשה הקרן אורה דא"כ הקושיה ממעשה דבית חורון [שלא מהני קני ע"מ להקנות] קשה לכו"ע. עוד מקשה דא"כ אפשר לחלק בין קנין סודר לבין ההוא גברא שהקנה לבנו עבור נכדו, דשאני הכא שהוי איסור הנאה.

עוד תירץ הרשב"א שהסבא לא הקנה לבן אלא הקנה לאדם מעלמא עבור הנכד. ופליגי אם מהני קנין ע"מ להקנות.

ב. שיטת הרמב"ם [כמו הר"ן] שמודר הנאה יכול לזכות בנכסים ליתנם לבניו או אחיו. וכתב הרמב"ם [נדרים ה-ז] אסר בנו בהנאתו, ואמר אם יהיה נכדי ת"ח, יקנה בני זה נכסי כדי להקנות לבנו הרי זה מותר. ומקשה הראב"ד למה צריך שהאב יקנה ע"מ להקנות לנכד, הרי בל"ה הנכד

ומצינו חילוק כזה בגיטין [ר"פ המגרש] שהמגרש ואומר חוץ מפלוני אינו גט, וע"מ שלא תנשאי לפלוני הוי גט.

ד. ההשלמה והמאירי [סוכה מא: בשם גדולי הדורות] תירצו על קושית תוס' דמתנה ע"מ להחזיר יכול להקדישה ואח"כ לפדותה ולהחזיר המתנה.

ה [ר"ן ד"ה ל"א אמרי וכו' מיהו כתב הרשב"א ז"ל דדוקא כשאמר כן בשעת מתנה אבל לאחר מכן לא וכו' אבל הרמב"ם כתב דאפ' לאחר שעה אסור ואינה מתנה – וכן לומדים הריטב"א והנ"י בשיטת הרמב"ם שאפ' לאחר שעה אסור, ומבאר הנ"י משום שהוי אומדנא דמוכח דכן כוונתו.

הכס"מ [נדרים ז-טו] לומד בשיטת הרמב"ם שצריך לומר סמוך לנתינת המתנה, אבל אם שהה קצת שרי. אבל הקרן אורה מדייק מלשון הרמב"ם בפיה"מ שכתב ואח"כ אמר לו דרך מקרה רצונך שיאכל פלוני עמנו, שא"צ לומר סמוך לנתינה. וכן מדויק מלשון הגמ' הוכיח סופו על תחילתו דהיינו שהוכיח סופו [מה שאמר אח"כ] על תחילתו שמחמת ריבוי הסעודה נתן לו. גם המאירי מפרש שמירי אפ' אמר אחרי זמן.

ולפי הרמב"ם שמבאר שסעודת נישואין מוכחת כיון שהיא סעודה גדולה, לכאורה קשה אם גודל הסעודה הוי אומדנא דמוכח למה צריך לומר אח"כ, ואם אינו אומדנא דמוכח מה יועיל שיאמר אח"כ. וצ"ל דאינו אומדנא ברורה ולכן בעינן גילוי מילתא שזה היה כוונתו. ובריטב"א כתב שבאמת א"צ לומר אח"כ.

דף מ"ח ע"ב

א [ר"ן ד"ה אמרו ליה וכו' וא"ת דהא אע"ג דאסרינהו עליה הוה קני להו בר בריה וכו' – א. הר"ן מקשה שבל"ה הנכד יירש. וזה הר"ן לשיטתו [הנ"ל מז.] דס"ל שגם מה שאסור עליו בנדר הוי